

DOKTORA ÖĞRETİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ ÇALIŞTAYI

14 ŞUBAT 2022, ANKARA

DOKTORA ÖĞRETİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ ÇALIŞTAY RAPORU

Hazırlayanlar

Bekir S. GÜR
Ömer AÇIKGÖZ
Naci GÜNDOĞAN
Necip CAMUŞÇU
Mehmet ÇELİK
Aydın ASLAN
Enes GÖK
M. Maksud ÖNAL
F. Betül ÇOŞKUN
Ayşegül KUTAY

Grafik Tasarım

Fırat BİLAL

ISBN

978-975-7912-59-0

Basım

Ankara Üniversitesi Basımevi

Tarih

Nisan 2022

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca hazırlanan bu metnin içeriği “Doktora Öğretiminin İyileştirilmesi Çalıştayı”na katkı sunan katılımcıların görüşlerini yansıtmaktadır. Bu görüşler, hiçbir surette Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının görüşleri olarak yorumlanamaz. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, çalıştay raporunda yer alan görüşlerin değerlendirmesini yapmaktadır.

Copyright © Bu kitabın tüm hakları Yükseköğretim Kuruluna aittir. Yükseköğretim Kurulundan izin alınmadan tamamının veya bir kısmının basımı, yayımı, kopyalanması çoğaltımı veya dağıtımı yapılamaz. Resimler Yükseköğretim Kurulunun logosuyla birlikte alıntılanabilir.

İÇİNDEKİLER

Açılış Konuşması	1
Sosyal Bilimler Doktora Öğretiminin İyileştirilmesine İlişkin Öneriler	9
Fen Bilimleri Doktora Öğretiminin İyileştirilmesine İlişkin Öneriler	25
Sağlık Bilimleri Doktora Öğretiminin İyileştirilmesine İlişkin Öneriler	40
Güzel Sanatlar Doktora Öğretiminin İyileştirilmesine İlişkin Öneriler	51
Yansımalar	51

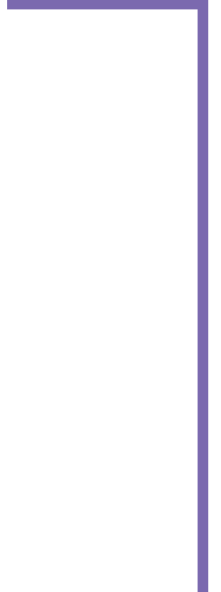

Doktora Öğretiminin İyileştirilmesi Çalıştay Raporu

Ankara - 2022

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AHCI	Arts and Humanities Citation Index
AKTS	Avrupa Kredi Transfer Sistemi
ALES	Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
BAPK	Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü
ESCI	Emerging Sources Citation Index
IELTS	International English Language Testing System
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
KVKK	Kişisel Verileri Koruma Kanunu
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖYP	Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı
SCI	Science Citation Index
SCI-Exp.	Science Citation Index Expanded
SSCI	Social Sciences Citation Index
TİK	Tez İzleme Komitesi
TOEFL	Test of English as a Foreign Language
TTO	Teknoloji Transfer Ofisi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UZEM	Uzaktan Eğitim Merkezi
WOS	Web of Science
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YÖKTEZ	YÖK Ulusal Tez Merkezi

Açılış Konuşması

Prof. Dr. Erol Özvar
Yükseköğretim Kurulu Başkanı

DOKTORA ÖĞRETİMİNİN
İYİLEŞTİRİLMESİ
ÇALIŞTAYI

Değerli rektörler,
Değerli öğretim üyeleri ve öğretim elemanları,
Sevgili doktora öğrencileri,
Kıymetli katılımcılar,

Bugün burada, Türkiye'nin geleceğine tesir edecek çok önemli bir konu olan doktora öğretimini ele alacağız. Bu toplantı vesilesiyle doktora öğretiminin mevcut durumunun iyileştirilmesine yönelik görüş alışverişinde bulunmak ve atılması gerekli elzem adımları hayata geçirmek için bir fırsat oluşturmak üzere bir araya gelmiş bulunuyoruz.

Yükseköğretim Kurulu Başkanı olarak Türkiye'deki yükseköğretimi ilgilendiren her konunun nesnel bir zeminde ve veriye dayalı olarak tartışılmasını arzu ediyorum. Bu çerçevede yükseköğretimdeki tüm paydaşların görüşlerini, eleştirilerini ve tekliflerini dinlemeyi önemsiyorum. Bu kapsamda düzenleyeceğimiz bir dizi çalıştayın ilkini bugün sizlerin iştirakiyle gerçekleştiriyoruz.

Hacettepe Üniversitesinin ev sahipliğinde, Başkanlığımızca düzenlenen "Doktora Öğretiminin İyileştirilmesi Çalıştayı"na hepiniz hoş geldiniz. Sizleri burada ağırlamanın memnuniyeti içerisindeyiz. Hepinizi saygıyla selamlarım.

Değerli katılımcılar,

Şunu açıkça ifade etmek isterim ki Türkiye'nin genç nüfus yapısı, her yıl artan yükseköğretim talebi, ekonominin ihtiyaçları ve genel olarak Türkiye'nin stratejik konumu çerçevesinde ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler dikkate alındığında, yükseköğretim kurumlarına büyük sorumluluklar düşmektedir. Bizler bu sorumlulukların bilincindeyiz. Ancak bu sorumlulukları yerine getirmede birtakım sorunlar yaşanmaktadır. Biz bu sorunların da farkındayız. Yükseköğretim kurumlarından beklentilerin yüksek olduğunu biliyoruz. Bu sorunları yok saymayı değil, sorunların çözümü için çabalamayı anlamlı görüyoruz.

Türkiye'de yükseköğretimde, başta kalite olmak üzere hiçbir meselenin göz ardı edilmesine müsaade edemeyiz. İşte bu anlayışla, müfredat, sınavlar, bilimsel çalışma usülleri, tez izleme jürileri, yazım kuralları ve mülakatlar gibi pek çok süreci bir bütün olarak görüyor ve doktora öğretimine daha yüksek nitelik kazandırmak üzere bu toplantıyı gerçekleştiriyoruz.

Doktora düzeyinde verilen eğitimin, ülkelerin nitelikli insan kaynağı teminindeki rolü bugün bütün uzmanlarca ortaya konan bir gerçektir. Bu toplantıda ele alınacak doktora öğretimi konusunu, Türkiye yükseköğretim sisteminin kalitesini artırmada en önemli sacayaklarından biri olarak görüyor ve en üst düzeyde sahipleniyoruz.

Değerli meslektaşlarım,

Yükseköğretimdeki uluslararası rekabetin her geçen gün arttığı küresel bir dünyada, Türkiye yükseköğretim sisteminin en stratejik meselelerinden biri, doktora öğretiminin kapasitesini ve niteliğini artırmaktır. Bu stratejik önemden hareketle, bilgiye ve ileri teknolojiye dayalı küresel ekonomik rekabet ve ilişkilerde tüm ülkeler, nitelikli akademik insan kaynağı temin etme yarışındadır. Bunun yanı sıra kendi yetiştiremediği veya mevcut gelişmiş insan kaynağının yetmediği durumlarda kimi devletler ise başka ülkelerin nitelikli beşeri sermayesini ithal etmekten ve kendi ülkelerini cazibe merkezi haline getirmekten geri durmamaktadır. Küresel rekabet sadece iktisadi olarak, emtia mübadelesi üzerinden değil ayrıca uluslararası niteliklere sahip insan kaynaklarını celp etme mücadelesi üzerinden cereyan etmektedir.

Bugün küresel, iktisadi, siyasi, kültürel ve bilimsel rekabetin aldığı şekil ve cereyan ettiği sahaların değişimi dikkate alındığında dünyanın en gelişmiş yükseköğretim kurumları artık sadece eğitim veren kurumlar gibi dar bir misyonla hareket etmemektedir. Dahası kendilerine çok daha geniş ve çeşitli misyonlar biçmek suretiyle faaliyet göstermektedir. Burada hem mahalli olanı yeniden tanımlayan, ulusal ekonomik gelişmeye yön veren hem de uluslararası arenada çevre sorunları, göçler, açlık, kıtlık ve savaşlar gibi fevkalade zor sorunların çözümünde mensuplarıyla çözüm arayan ve teklifte bulunan kurumlardan söz ediyorum. Bu kurumlara sözünü ettiğim işlevleri kazandıran hiç şüphesiz muhtelif uzmanlık alanlarında çok iyi yetişmiş, yabancı dillere vakıf, yenilikçi, tahlil edici yetenekleri çok güçlü, araştırma ve yayın kapasitesi yüksek araştırmacılarıdır.

Bugün yükseköğretim kurumlarının, araştırma merkezlerinin, kamu ve özel kurumlardaki ileri araştırma birimlerinin araştırmacılarından beklentileri yüksektir. Doktora mezunu kişilerden en azından çalışma ve öğrenme ortamlarında kuram, uygulama, yöntem ve tekniklere ilişkin uzmanlık düzeyinde sistematik bilgiye sahip olmaları beklenmektedir.

Bu kişilerden ileri düzeyde araştırma veya yenilik gerektiren alanlarda karşılaşılan karmaşık sorunlara çözüm üretmeleri, bunun yanı sıra mevcut bilgiyi veya mesleki uygulamayı

genişletmeleri, beceri bakımından, beklenen vasıflar içindedir. Nihayetinde, bu kişilerden çalışma veya öğrenme ortamlarında ileri düzeyde yeni fikirler ve süreçler geliştirebilmeleri de istenmektedir.

Değerli bilim insanları,

OECD raporları ve Türkiye yükseköğretim sistemi üzerine yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalarda ciddiyle vurgulandığı üzere, üniversitelerimizde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayıları OECD ortalamalarının çok gerisindedir. Daha net ifade edecek olursak, Türkiye'nin nitelikli öğretim elemanı açığı hala devam etmektedir.

Türkiye'nin kendi ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleri bakımından ihtiyaç duyduğu nicelik ve nitelikte öğretim elemanı sağlanması için doktora öğretiminin mevcut halinin iyileştirilmesi zorunludur. İyileştirmeden maksadımız, ülkemizin kalkınma planlarında da ifadesini bulan öncelikli gelişme alanlarında bilgi ve teknoloji üretimine yüksek katkı sağlayacak araştırmacıların yetiştirilmesini temin etmektir. Bunun yanı sıra kaliteli araştırma ile birlikte araştırmacı sayısını yükseltmektir. Bugün itibarıyla lisansüstü öğretimimizin en çarpıcı çıktılarından biri de ülkenin gelişim temposuna nispetle araştırmacı sayısının azlığıdır. Diğer yandan Türkiye'deki doktora mezun sayılarımız, kurum sayısı ve çeşitliliği ile toplam ülke nüfusu dikkate alındığında da düşüktür. Nitekim bu gerçek diğer ülkelerle mukayese edildiğinde daha da çarpıcı hale gelmektedir. Türkiye'de yıllık doktora mezun sayısı 8 bine yaklaşırken, Fransa'da bu sayı 13 bin, Japonya'da 16 bin, Almanya'da 29 bin, Birleşik Krallık'ta 29 bin, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 74 bindir.

Mukayese etmek bakımından Hollanda'yı ele almak isterim. Hollanda 2000-2020 yılları arasında 33.673 kadın ve 43.575 erkek olmak üzere toplam 77.248 doktora mezun vermiştir. 2020 yılında nüfusu 17.407.585 olan Hollanda 20 yıl içinde nüfusunun binde 5'ini doktoralı yapmıştır. 2020 yılı itibarıyla bu ülkenin 25-34 yaş grubunun ise binde 4,46'sı doktoralıdır. Ülkemizde ise 2000-2021 yılları arasında 49.715 Erkek 39.901 Kadın olmak üzere toplam 89.616 doktora mezun etmiş bulunuyoruz. Yirmi yıl içindeki toplam doktora mezunumuzu nüfusa oranladığımızda toplam nüfusun sadece on binde 1'i kadar mezun ettiğimizi anlıyoruz. 2020 yılı itibarıyla Türkiye'nin nüfus piramidinde 25-34 yaş grubunda yer alan genç sayımız 12.689.848'dir. Bu yaş grubuna 2020 yılı doktora mezunlarını oranladığımızda ise on binde 6 doktora mezunumuz olduğu anlaşılmaktadır. Almanya'da ise sayısı 10.146.277 olan ilgili yaş grubuna düşen doktora mezunu sayısı yaklaşık binde 3'tür.

Çok değerli konuklar, bu rakamlar Türkiye'yi bazı gelişmiş ülkelerle mukayese ettiğimizde açıkça görüldüğü üzere düşüktür. Bu düşüklüğü ifade etmekle birlikte, doktoralı araştırmacıların miktarını sadece sayısal verilerin mukayeseli analizine bakarak artırmak cihetine gitmek konusunda tüm tarafları temkinli olmaya davet ederim. Ülkemizin bu sahaya hasredeceği beşeri ve mali kaynakların, gelişim tempomuzu hesaba katmak suretiyle bir planlamasını yapmak çok daha rasyonel ve etkin olacaktır. Hiç şüphe yok ki doğru bir planlama ve gerçekçi öngörülerle doktoralı araştırmacı sayılarını zamanla yükseltmemiz en önemli hedeflerimizden biridir.

Çok değerli konuklar,

Doktoralı araştırmacıların sayısının öneminin yanı sıra bilgi ekonomilerinde, üniversiteler ile sanayi kuruluşlarının arasındaki keskin çizgilerin ortadan kalkmaya başladığına da tanıklık ediyoruz. Gerek üniversitelerin bir üretim merkezi işlevi gördüğü gerekse de iş dünyasının/endüstrinin birer eğitim ve araştırma merkezine dönüştüğü bir süreçte, doktora mezunlarını üniversitelerin dört duvarı arasına hapsederek yapılan hesaplamalar geleceği iskalamak anlamına gelebilecektir. Ayrıca, doktora mezunlarının sadece akademik bir kariyer odağında meslek icra ettiği konusundaki yanlış ön kabul, ülkelerin ihtiyaç duyduğu yetişmiş doktora mezun sayısı gibi eksik hesaplamaları ve geleceğe yönelik yanlış projeksiyonları da beraberinde getirmektedir.

Teknoloji ve AR-GE alanlarında yaşanan gelişmeler, ortaya çıkan online öğretim fırsatları, uluslararasılaşmanın yükseköğretim sistemlerine getirdiği esneklik ve fırsatların yanında, yükseköğretim sistemlerinin ihtiyaç duyduğu nitelikli akademik personel konusunda giderek artan bir ihtiyaç artık daha fazla göze çarpmaktadır. İnovasyon ve ekonomik gelişme için, ileri düzeyde bilimsel araştırmaların değeri her geçen gün artmaktadır. Diğer taraftan, yükseköğretim sistemleri açısından bir fırsat olarak görülen ulaşım ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ile artan uluslararasılaşma fırsatları, sahip olunan nitelikli insan kaynağını koruma ve elde tutma konusunda da bazı tehditler doğurabilmektedir.

Şunu da eklemek isterim ki, uluslararası veriler, Türkiye’de beşeri sermayemizin ileri düzeyde araştırma yürütme, araştırma sonuçlarını yayınlara, patentlere ve projelere dönüştürmede zorluk yaşadığını göstermektedir. Dolayısıyla, Türkiye’nin aynı anda hem yükseköğretim sisteminin ihtiyaç duyduğu doktoralı insan kaynağını nitelikli bir şekilde yetiştirmesi hem de diğer sektörlerin ihtiyaçlarını dikkate alarak doktora programlarını geliştirmesi gereklidir. Bu konuda atılması gereken adımları ivedilikle bugün atmak zorundayız. Aksi takdirde bunun getireceği maliyeti, gelecek kuşakların üzerine bir yük olarak sunmak, sistemi içinden çıkılmaz bir problemler yumağına dönüştürebilir. Bu kapsamda Türkiye’nin nitelikli insan kaynağı ihtiyacını karşılamak için yeni adımlar atmaya başladığımızı da bu vesileyle sizlerle paylaşmak isterim.

Geçen hafta Resmi Gazete’ de yayınlanan “Tıp-Bilim Doktorası Bütünleşik Programı Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği” sayesinde, artık Türkiye’deki başarılı bir tıp fakültesi öğrencisi, bir taraftan tıp fakültesinde öğrenimine devam ederken diğer taraftan temel bilim alanları başta olmak üzere bir bilim alanında doktora yapma imkanına sahip olacaktır. Programı bitiren tıp fakültesi mezunlarının iyi bir hekim olmasının yanı sıra bilime uluslararası düzeyde katkı sağlayacak başarılı bir bilim insanı olmalarını hedefliyoruz. Tıp fakültesindeki başarılı öğrencilerimizin öğrencilikleri devam ederken, iyi bir bilim insanı olmak için gereken araştırma ve geliştirme becerilerini kazanmalarını önemsiyoruz. Sözü ettiğimiz yönetmelik nitelikli insan kaynağını teşvik etmek amacıyla yapacağımız düzenlemelerden sadece bir tanesidir. Benzer programları zamanla tanıtmak ve ilerleyen süreçte daha da geniş kapsamlı ve esnek bir şekilde sunmak en büyük hedefimizdir.

İkincisi, Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının enstitüleri farklı tez yazım kılavuzlarını izlemektedir. Farklı alanlara yönelik ve farklı geleneklerden beslenen kılavuzların veya akademik yazım stillerinin olması normaldir. Biz bunu makul ve kimi alanlarda zorunlu da karşılıyoruz. Bununla birlikte, uluslararası kabul görmüş akademik yazım stillerini dikkate alan ve alan farklılıklarını gözeterek, tez yazarlara yardımcı olacak bir rehber ihtiyacı söz konusudur. Bu kapsamda, "YÖK Tez Yazım Rehberi" nin hazırlanması için çalışmaya başladığımızın müjdesini buradan paylaşmaktan memnun olduğumu belirtmek isterim. Böyle bir rehber, üniversitelere sadece kılavuzluk etmesi amacıyla ve esnek bir öneri seti olarak hazırlanacaktır. Bir tezin başlığından başlayıp, kaynakçasına kadar tüm hususlara ilişkin bir çerçeve kılavuz hazırlayacağız. Bu sayede, akademik yazma derslerine de kaynaklık teşkil edebilecektir.

Saygıdeğer bilim insanları,

Bugünkü çalıştayın doktora öğretiminin iyileştirilmesi konusunda, yeni dönemdeki yol haritamızın oluşturulmasına yüksek katkı sağlayacağına inanıyorum. YÖK temsilcileri, enstitü yöneticileri, araştırma görevlileri ve ilgili öğretim üyelerinin bir araya geldiği ve farklı alanları temsilen 240 paydaşın katılımıyla gerçekleştireceğimiz çalıştayda, lisansüstü program açma ölçütlerinden, idari süreçlere, öğretim ve danışmanlık süreçlerinden, tez süreçlerine kadar birçok konu, kapsamlı bir şekilde ele alınarak, önerilerin geliştirilmesini mümkün kılacaktır.

Bu önemli çalıştayda siz değerli bilim insanlarının, ifade ettiğimiz meselelerde tecrübelerinizi, eleştirilerinizi ve tekliflerinizi dinleyeceğiz. Hiç şüphe yok ki bu meselelerde ortaya koyacaklarınız hepimiz için yol gösterici olacaktır. Benim lisansüstü ve bilhassa doktora öğretime dair üzerinde düşündüğüm idari, hukuki ve kurumsal süreçlerin ötesinde doktora öğrencinin psikolojisine dair zihnimi meşgul eden sorularım var. Bilmiyorum, bu toplantıda ne ölçüde meselenin bu veçhesine temas edilir. Doktora bir açıdan bir ihtisas alanı ise bu alan, adayından bir adanmışlık bekler. Bu adanmışlık bir ömrün bir araştırma sorusuna, problemine veya bunun çözümüne vakfedilmesi demektir. Acaba biz öğrencilerimize bir ilmi merakın, bir sorunun peşinde bir ömür harcamanın ne kadar kıymetli olduğunu gösterebiliyor veya sergileyebiliyoruz. Bilgi için ömür adamak öğretilbilir veya sevdirebilir mi?

Toparlayacak olursam, bugün Türkiye'deki doktora öğretimini ele alacağımız bu çalıştayda bir araya gelen siz değerli katılımcılarımıza şimdiden katkı ve destekleriniz için teşekkür eder, buradan çıkacak sonuçların yükseköğretim sistemimize fayda sağlamasını dilerim. Hepinize saygılarımı, sevgilerimi sunarım.

SOSYAL BİLİMLER

Program Açma ve Öğrenci Kabulü

- Doktora programları açılırken, ülkenin ve şehrin stratejik ihtiyaçları gibi ilgili temel ihtiyaçlar dikkate alınarak karar verilmelidir.
- Açılacak doktora programlarında görev alacak öğretim üyelerinin uzmanlık alanları program alanı ile uyumlu olmalıdır.
- Doktora programı bulunan bölümlerde doktora tezi danışmanlığı bulunan öğretim üyeleri ikinci öğretimde ders vermemelidir.
- Doktora programı açabilmek için tezli yüksek lisans programından en az iki dönem mezun verilmelidir.
- Doktora tez danışmanlığını yürütecek öğretim üyelerine alan bazlı yayın şartı getirilmelidir.
- Sektör odaklı doktora programlarının belirlenmesine yönelik çalıştay veya çalıştaylar düzenlenmelidir.
- YÖK 100-2000 bursiyerlerinin bursları, doktora azami süresinin sonuna kadar uzatılmalı ve burs miktarı en az asgari ücret düzeyine çıkartılmalıdır.

- Vakıf üniversitelerindeki doktora öğrencilerinin yüzde 15 olan bursluluk oranı yüzde 30'a çıkarılmalıdır.
- Merkezi yabancı dil sınavlarına dinleme, konuşma ve yazma becerileri de eklenmelidir.
- Doktora programlarına öğrenci seçme süreçlerinde yazılı bilim sınavı zorunlu hale getirilmelidir.
- Doktora programlarına giriş aşamasında yapılan mülakat sınavları için standartlar belirlenmelidir.
- Doktora eğitimi verecek üniversiteler, birtakım kriterler (öğretim üyesi sayısı ve niteliği vb.) kapsamında belirlenmelidir.
- Doktora programlarında, üniversitelerin toplum ve sanayi gibi paydaşlarla iş birliğini artıracak doktora tez konuları, alandaki ihtiyaçlara göre planlanmalıdır.
- Nitelikli doktora eğitimine temel oluşturması açısından, yüksek lisans programına öğrenci kabulü, eğitim ve tez süreçleri iyileştirilmelidir.
- Bölümler imkanları dahilinde bütünleşik doktora programı açmaya da özendirilmelidir.

Öğretim Süreçleri

- Doktora programlarındaki derslerin (kurum içi-kurum dışı, lisans ve lisansüstü), öğretim üyeleri arasındaki dağılımında toplam ders yükleri, tez ya da dönem projesi gibi danışmanlık yükleri ile ödül, proje, patent ve yayın gibi yükleri dikkate alınmalıdır.
- Öğretim üyelerinin verdiği dersler ile uzmanlık alanı uyumlu olmalıdır.
- Kadro koşulları elveriyorsa bir öğretim üyesi doktora düzeyinde aynı dönemde aynı programda birden fazla ders açmamalıdır.
- Doktora programını tamamlamak için gereken toplam ders sayısı azaltılmalı, derslerin niteliği artırılmalı, araştırma ve uygulama süreçleri ile bütünleştirilmeli ve bu yönde tasarlanmalıdır.
- Doktora eğitiminde bilim etiği ve bilim felsefesi dersleri zorunlu olmalıdır.
- Doktora eğitiminde araştırma yöntemleri dersinin içerik ve niteliği artırılmalıdır.
- Doktora programlarında bilimsel hazırlık programı uygulanmamalıdır.

- Doktora öğrencilerine yeterlilik sınavından sonra ders sorumlusu denetiminde ders anlatım tecrübesi kazandırılmalıdır.
- Doktora eğitimi androgojik formasyona (yetişkin eğitimi) uygun olmalıdır.
- Doktora dersi veren öğretim üyeleri öğretim stratejileri ve teknikleri açısından sürekli geliştirilmeli ve desteklenmelidir.
- Derslerde öğrenci uygulamaları (bilimsel projeler, bildiri hazırlanması, sunum, vaka takdim ve analizi vb.) artırılmalıdır.
- Ders değerlendirmeleri sınav odaklı olmamalıdır. Alternatif değerlendirme biçimlerinin (süreç ve ürün değerlendirmesi) kullanılması özendirilmelidir.
- Dersler uygun yöntemlerle değerlendirilmeli ve bu konuda öğretim üyelerine geri bildirim sağlanmalıdır.
- Yeterlilik jürileri, tez jürileri ve tez izleme komiteleri üyeleri belirlenirken objektif kriterler (yürütülen ve tamamlanan tez ve proje; alınan ödül ve patent sayısı, yapılan yayın vb.) dikkate alınmalıdır.
- Eş danışmanlık için mevzuatta gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Danışmanlık

- Gerek ilgili doktora programlarında ders verme gerekse tez danışmanlığı yapabileme bağlamında uygun nitelikleri taşıyan tüm öğretim üyelerinin merkezi bir elektronik takip sisteminde toplanarak danışman ve öğrenci seçim süreci şeffaf bir biçimde yürütülmelidir.
- Öğrencilerin yalnızca aldığı derslerden tanıdığı öğretim üyelerini seçme eğiliminde olması söz konusudur. Bu nedenle ders dağılımları da adaletli ve eşitlikçi bir biçimde gerçekleştirilmelidir.
- Öncelikle idari/teknik süreçleri ve dersleri takip eden kayıt danışmanı ile tez danışmanı ayrışmalıdır. Seminer dersinin de danışman tarafından veriliyor olması danışmanın erken atanmasına yol açabilmektedir. Tez danışmanı seçim sürecinde öğrencinin daha aktif ve özerk olması sağlanmalı, konusuna ve danışmanlık alacağı öğretim üyesine karar verebilecek kadar kendisine zaman tanınmalıdır.
- Öğrencinin süreç içerisinde danışman değiştirme talebi dikkate alınmalı ve bu süreç kolaylaştırılmalıdır.

- Danışman değiştirme sürecinde danışmanın fikri haklardan feragat ettiğini yazılı olarak belirtmediği durumlarda öğrencinin konuyu da değiştirmesi gerektiği belirtilmelidir.
- Emekliliğine iki yıl kalmış olan öğretim üyelerine danışmanlık verilmemelidir.
- Danışmanın tez yönetmeye ilişkin bilimsel yetkinliği/yeterliliği ele alınırken yayın ve projeleri dikkate alınarak değerlendirilmeli, tez yönetmek için proje yürütücülüğü yapmış olmak yeterli sayılmalı, daha önce tamamlanmış bir tezin danışmanlığını yapmış olma şartı aranmamalıdır.
- Danışman adaylarına danışmanlık süreçleri ile ilgili oryantasyon ve formasyon eğitimi verilmelidir.
- Danışmanlık sayısı ile öğretim üyesinin ilgili alandaki tecrübesi arasında paralellik aranmalıdır. Danışmanlık yapılabilecek tez sayısı için üst sınır, öğretim üyesinin yayın ve AR-GE performansına göre esnetilebilmelidir.
- Yabancı uyruklu lisansüstü öğrenci yetiştiren danışmanların azami danışmanlık yükleri esnetilmelidir.
- Öğrenciler doktora başladığı andan itibaren alanı ile ilişkili alternatif fon kaynakları, burslar, sivil toplum kuruluşları, yurt içi ve yurt dışı kariyer olanakları, ulusal ve uluslararası değişim programları hakkında düzenli olarak bilgilendirilmelidir.
- Uzmanlık alan derslerinin kaldırılarak, danışmanlık iş yükünün belirlenmesi bağlamında üniversiteler arasında bir standart sağlanmalıdır. Örneğin, sadece bir yüksek lisans ve bir doktora öğrencisi ile uzmanlık alan dersinden tam ders ücreti alma gibi durumların da önüne geçilmelidir. Tez yönetimi ve tez jürilerinde rol alma öğretim üyesinin ders yükü dışında ayrı bir kalem olarak hesaplanmalıdır. Her bir yüksek lisans öğrencisi için haftada bir ders saati, her bir doktora öğrencisi için haftada iki ders saati şeklinde bir standart belirlenmelidir.
- Programı tamamlamak için gereken zorunlu asgari kredi yükünün 2/3'ünü karşladıktan sonra talep eden öğrencilere ek bir yeterlilik sınavı hakkı verilmeli, yeterlilik döneminde ve sonrasında seçmeli derslerini almaya devam edebilme kolaylığı sağlanmalı, böylece tez konusuna ilişkin ön çalışmalara daha erken başlaması sağlanmalıdır.

- İkinci yeterlilik sınavında yazılı sınavda başarılı olup sözlü sınavda başarısız olan adaya yeni bir sözlü sınav hakkı verilmelidir.
- Bütünleşik doktora programlarındaki zorunlu kredi yükü düşürülmelidir.
- Lisansüstü derslerin kaç haftasının ya da toplam AKTS yükünün yüzde kaçının tamamen uzaktan eğitim ile alınabileceğine ilişkin belirsizlik giderilmeli ve bu konuda ulusal bir standart belirlenmelidir.
- Öğrenci ile danışmanın her hafta belirlenen danışmanlık saatlerinde görüşme gerçekleştirmeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ve yayın etiğinin yanı sıra danışmanlık süreçleri ile ilgili oryantasyon ve hizmet içi eğitim verilmelidir.
- Öğrencilerin tezlerini yayına dönüştürme kültürü özendirilmeli; danışman ile birlikte tezden yayın yapma değerlendirilmelidir.

- Alana özgü bilimsel araştırma yöntemleri derslerinin sayısı ve çeşitliliği artırılmalı, temel araştırma paradigmalarına ilişkin derslerin programdaki ağırlığı artırılmalıdır.
- Tez konusuna ilişkin yöntem uzmanları da tez izleme komitesinin bir üyesi olmalıdır.
- İleri akademik yazım dersine lisansüstü programlarda yer verilmelidir.
- Doktora terkinin yaygınlığı ve gerekçelerine ilişkin uluslararası alan yazın ile karşılaştırmalı bir biçimde ve kapsamlı bir durum tespiti gerçekleştirilmelidir.

- 100/2000 burs kontenjanları ve burs miktarları artırılmalı, Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP) benzer bir biçimde bir bütçe ayrılmalıdır.
- Yurt içi doktora destekleri çeşitlendirilmeli ve bursiyer sayısı artırılmalıdır.
- Doktoralı akademisyenlere yönelik kadro yetersizliği ile ilgili önlemler alınmalı, doktoralı personelin istihdamını özendirmeye ilişkin adımlar atılmalıdır.
- Normal süresinde mezun olan 50/D araştırma görevlilerine mezun olduktan sonra iş bulana dek bir yıl ek süre verilmelidir.
- Doktoralı bireylere kendi alanları ile ilgili kamu görevlerini tercih etmeleri durumunda KPSS'de ek puan verilmelidir.
- Öğrenciyi fonlayabilecek nitelikte ve yürürlükteki AR-GE projelerini yönetmekte olan öğretim üyelerinin belirlediği öğrencilerin temel giriş şartlarını sağlaması durumunda doktora alınması konusunda esneklik sağlanmalıdır.
- Bilim sınavının programa kabul şartlarındaki ağırlığı artırılmalıdır.
- ALES, not ortalaması ve yabancı dil gibi ölçütlerden bağımsız olarak ya da bu ölçütlerin daha küçük ağırlıklarla değerlendirildiği; sektör paydaşları ile eşgüdüm içerisinde tezlerin sonuçlandırıldığı mesleki doktora programları oluşturulmalı, bu programlara giriş şartı olarak saha deneyimi de dikkate alınmalıdır.
- ÖSYM tarafından eşdeğerliği kabul edilen uluslararası dil sınavı havuzu (Örneğin; İngilizce için IELTS, Korece için TOPIC, Çince için HSK vb.) genişletilmelidir.
- Doktora programlarına öğrenci alım ilanlarında, kurucu ortağı oldukları disiplinlerarası anabilim dallarındaki yüksek lisans mezunlarının da başvuruları kabul edilmelidir.
- Bir öğretim üyesinin verebileceği yüksek lisans ve doktora ders sayısı sınırlandırılmalı; her öğretim üyesinin lisans programlarında da derse girmesi teşvik edilmelidir.
- Öğrencinin kendi iradesinde olmayan sebeplerle kayıt donduramaması durumunda mücbir sebepler dikkate alınarak öğrencinin kaydı dondurulmalı ve mücbir sebep ortadan kalkıncaya kadar kayıt hakkı saklı kalmalıdır.

İdari Süreçler

- Öncelikli alanlar arasında uyum sağlanmalıdır. Seçilen alanlar spesifik olabilir (göç, kentsel dönüşüm vb.) fakat bunların çoğunun doğrudan kendi adıyla yüksek lisans ve doktora programı bulunmamaktadır. Öncelikli alan hangi anabilim dalı altında açılmışsa öğrenciler o anabilim dalı altındaki programa kayıt yaptırmalıdır.
- Özel öğrenciliğe kabul koşulları ilgili olarak uygulamada karşılaşılan problemler giderilmelidir. Sorunu aşmak için, mevzuattaki özel öğrencilikle ilgili madde gözden geçirilmelidir.
- Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 31. maddesindeki muğlaklık giderilmelidir.
- Disiplinlerarası lisansüstü programlar açılmalı/yaygınlaştırılmalı ve buna lisansüstü eğitim-öğretim yönetmeliğinde yer verilmelidir.
- Sektör ve üniversite işbirliğini sağlayan programların açılması desteklenmeli ve bu uygulamaya mevzuatta yer verilmelidir.
- Doktora danışmanlığı yapma yeterliliği olan fakat kadrosu farklı birimlerde bulunan öğretim üyelerinin danışmanlık alabilmesindeki uygulama farklılıkları, çerçeve programla ortadan kaldırılmalıdır.

- Enstitülerde genellikle müdür ve müdür yardımcıları dışında kadrolu eleman bulunmamaktadır. Bu durum, hem idari hem teknik personel ihtiyacı bakımından enstitüler açısından önemli bir problem teşkil etmektedir. Enstitülerin idari ve teknik işlerinin uzman personel tarafından yürütülmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin, çok sayıda uluslararası öğrencisi olan enstitülerin yabancı dil bilen uzman personel ihtiyacı karşılanmalıdır.
- Enstitülerin eğitim, öğretim ve araştırma süreçlerinde ihtiyaç duyduğu desteğin doktora düzeyindeki öğrenciler vasıtasıyla giderilmesi sağlanmalıdır.
- Enstitülerin fiziki imkânları (derslik, laboratuvar, yazılım, uzaktan eğitim için kayıt stüdyosu vb.) iyileştirilmelidir.
- Doktoralı öğretim elemanlarının danışmanlık yapmasının önündeki engeller kaldırılmalıdır. Doktorasını bitirmiş fakat kadro yetersizliği nedeniyle atanamamış olan kişiler (Dr. Araştırma Görevlisi, Dr. Öğretim Görevlisi vs.), Dr. Öğretim Üyeliği kadrosuna atanma kriterlerini taşımaları hâlinde lisansüstü tez danışmanlığı yapabilmelidirler.
- İkinci danışman olabilmek için doktora mezuniyeti yeterlidir. Ancak, hangi koşullar altında ikinci danışmanlığın verilebileceği, ikinci danışmanlığa ne zaman ve hangi koşullar altında ihtiyaç duyulabileceği netliğe kavuşturulmalıdır.
- Mevcut yönetmeliğe göre öğrencinin seminer dersini tez danışmanından ikinci dönemde alması gerekmektedir. Tez danışmanı ikinci dönemin sonunda atanmalı, öğrenci yeterlilik aşamasına geçmeden önce seminer dersini vermiş olmalıdır.
- Tez danışmanı ile ders danışmanı ayrıştırılmalıdır.
- Tez izleme komitesi ve tez jürileri oluşturulurken, seçilen jüri üyelerinin niçin seçildiği (çalışılan konu üzerindeki uzmanlığı) ile ilgili olarak danışman tarafından yazılı bir gerekçe hazırlanmalı ve ilgili anabilim dalı başkanlığına sunulmalıdır.
- Doktora dönemi derslerine ait AKTS'ler gözden geçirilmelidir.
- Yabancı uyruklu öğrenci seçimine yönelik düzenlemeler gözden geçirilmelidir. (Türkçe eğitim yapılan programlara kabul edilmiş yabancı uyruklu öğrencilerin uluslararası kabul gören bir kurum -örneğin Yunus Emre Enstitüsü- tarafından yapılan bir Türkçe yeterlik sınavdan belirli bir puanı alması istenebilir.)
- Tez savunmasına girebilmek için en az iki kez Tez İzleme Komitesi(TİK) tarafından değerlendirilmesi yeterli olabilir.
- Doktora başvuruları esnasında Türk ve yabancı uyruklu öğrenciler eşit koşullara tabi tutulmalıdır.
- Çok disiplinli doktora programlarının yaygınlaştırılması teşvik edilmelidir. Farklı disiplinlerden gelen araştırmacıların başvuru yapmasını engelleyici unsurlar ortadan kaldırılmalıdır.

- Aynı üniversite bünyesinde, aynı adı taşıyan birden fazla programın mevcudiyetiyle ilgili uygulama gözden geçirilmelidir.
- Öğrenci disiplin yönetmeliğinde, mahkeme kararlarına paralel olarak gereken düzenlemeler yapılmalıdır.
- Öğrenci ve öğretim elemanları ile ilgili disiplin süreçlerini yürütmek üzere, akademisyenler dışında idari bir mekanizma oluşturulmalıdır.
- Uzmanlık alan derslerinin gerçekleştirilmesinde dijital imkânlardan faydalanılmalıdır (örneğin, öğrencinin öğretim üyesinden dijital randevu talebinde bulunması, görüşmenin dijital ortamda gerçekleştirilebilmesi vb.).
- Doktora öğrencilerine yönelik teşvik edici unsurlar oluşturulmalıdır (örneğin, bursların çeşitlendirilmesi/artırılması, tez araştırma sürecinde maddî destek sağlanması vb.).
- Doktora öğrencilerinin diğer üniversitelerin kütüphane, veritabanı vs. gibi hizmetlerinden faydalanmasını sağlayacak imkânlar oluşturulmalıdır.

Araştırma ve Tez Süreci

- Sosyal bilimler alanında var olan araştırma destekleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Bilimsel Araştırma Programı (BAP) desteğinin kapsamı ve destek kalemleri, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre (kongre giderleri, yazılım programları alımı, bilgisayar ve ilgili donanım alımları vb.) çeşitlendirilmelidir.
- Teknoloji Transfer Ofisleri (TTO) kapsamında araştırmaya yönelik destekler planlanmalıdır.
- Kütüphane ve/veya anabilim dallarında doktora öğrencilerinin kullanabileceği çalışma ve araştırma ofisleri oluşturulmalıdır.
- Doktora tez danışmanlığı yapacak öğretim üyelerinin minimum yeterlilik kriterleri (yayın, atıf sayısı, proje yönetimi vb.) belirlenmelidir.
- TİK'lerde yer alan öğretim üyeleri tez konusu ile ilgili yayın, proje vb. yetkinliklere sahip olmalıdır.
- Tez çalışmasına verilen desteklerin çıktılarının izlenmesini sağlayacak bir mekanizma kurulmalıdır.

- TİK'ler daha etkili çalışmalıdır.
- Tez kapsamında yapılan nitelikli yayınlar ödüllendirilmelidir.
- Tez önerileri TÜBİTAK 1001 ya da 3005 proje öneri formatına uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Doktora tezlerinin yabancı dilde yazılması teşvik edilmelidir.
- BAP kapsamında gerçekleştirilen projelerde öncelikli alanlardan gelen projeler ön plana alınmalıdır.
- BAP Koordinatörlüğündeki personeller daha donanımlı olmalıdır.
- BAP projelerine başvuru ve değerlendirme süreci öğrencilerin tez süreci ile doğru orantılı olmalıdır.
- Sosyal bilimler alanında yüksek lisans ve doktora projeleri daha fazla desteklenmeli, ayrıca BAP projelerinin bütçeleri artırılmalıdır.
- Herhangi bir işte çalışmayan doktora öğrencilerinin desteklenmesi için yeni burslar, projeler ve finansman imkanları oluşturulmalıdır.
- BAP projelerinde ulusal ve uluslararası tanınırlığın olması için ek kalemler oluşturulmalıdır.
- BAP koordinasyon ofisleri TÜBİTAK, Ulusal Ajans, AB proje platformları ile işbirlikleri geliştirilmeli ve doktora öğrencileri diğer proje veren kurumlara teşvik edilmelidir.
- Doktora öğrencilerinin araştırma ve proje geliştirme becerilerinin artırılarak araştırma fonlarından yararlanabilmesi için kurumsal destek verilmelidir.
- Kariyer araştırma ve uygulama merkezleri, doktora öğrencilerinin farklı burs ve proje başvuru becerilerini geliştirmesine destek olmalıdır.
- Araştırma projelerinde alanlara yönelik etik kurullar oluşturulmalıdır.
- Türkiye'deki üniversitelerde BAP projesi yürüten araştırmacıların künye bilgilerinin olduğu veri tabanı alt yapısı kurulmalıdır.
- Tüm doktora öğrencileri ve bursiyerlerinin yapmış olduğu yayınlar, akademik teşvik ödenekleri gibi belli oranlarda desteklenmelidir.
- ÖYP kapsamında yer alan araştırma görevlilerine tahsis edilen bütçelerin kullanılabilmesi için bürokratik süreçler kolaylaştırılmadır.
- Doktora öğrencilerinin akademik becerileri geliştirilmeli ve eğitim finansmanını sağlayabilmek için doktora öğrencilerine -öğretim asistanlığı- statüsü verilmelidir. (Lisans derslerine girebilir, üniversiteden ders karşılığı ücret alabilir.)
- Doktora öğrencilerinin rahatlıkla çalışmalarını yürütebilmeleri için imkânlar ölçüsünde ofis sağlanmalıdır.

- Doktora öğrencilerinin tüm dijital veri tabanlarına ve kurumların kütüphanelerinin fiziki ortamlarına erişimlerinin sağlanması için ulusal düzeyde üyelik sistemi oluşturulmalıdır. Üniversitelerin teknik kânlarının ve laboratuvarlarının doktora öğrencilerinin kullanımına sunulması için ulusal düzeyde geçerli ortak bir üyelik sistemi oluşturulmalıdır.
- Tüm doktora öğrencilerine veri analiz programlarına (SPSS, MAXQDA, NVivo vb.) ücretsiz erişim sağlanmalıdır.
- Tüm doktora öğrencilerine akademik yayın yazımında kullanılan programlara (Mendeley, EndNote, Citavi vb.) ücretsiz erişim sağlanmalıdır.
- Üniversitelerdeki araştırma merkezlerinde doktora öğrencilerinin istihdamı sağlanarak araştırma merkezlerinin aktif olarak çalıştırılması sağlanmalıdır.
- Kurumlardan talep edilen araştırma izinleri ve veri taleplerinin hızlıca karşılanması adına kurumlar arasında protokoller yapılmalıdır.
- Akademik yazım becerileri ile ilgili tüm doktora öğrencilerinin erişimlerine açık uzaktan ve asenkron dersler formüle edilmelidir. Açık kurslara üniversitelerin kurumsal üyeliği yoluyla doktora öğrencilerinin faydalanması sağlanmalıdır.

- Akademik İngilizce tez yazımı ve yayının yapılması için üniversitelerin İngilizce Bilimsel Hazırlık Yüksekokullarında bir birim oluşturulmalı ve ücretsiz eğitim verilmelidir.
- Daha etkin bir danışmanlık sisteminin oluşturulması için tez danışmanlarının performanslarına yönelik değerlendirme yapılabilecek süreçler işletilmelidir.
- Doktora öğrencilerinin disiplinler arası çalışma gerçekleştirmesi için farklı üniversitelerden çalıştıkları alana yönelik ücretsiz ders alabilme imkânları sağlanmalıdır.
- Seminer derslerinin tez sürecine katkı sağlaması, tez danışmanları tarafından etkin bir şekilde araştırma ve uygulama becerilerini geliştirmek amacıyla doktora adayının tez çalışmaları hakkında etkin bir geri bildirim almasına olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Doktora tezlerine alternatif olarak bir problem etrafında üç adet yayınlanmış araştırma makalesi doktora tezi olarak kabul edilmelidir.
- İlahiyat, Arap Dili ve Edebiyatı, Fars Dili ve Edebiyatı gibi farklı yazım karakterlerine sahip alanlar için ortak bir yazım kılavuzu oluşturulmalıdır.
- Tez danışmanı ve öğrencinin donanımları farklı dillerde tez yazmaya uygunsa tezlerini Türkçeden farklı bir dilde yazabilme imkânı sunulmalıdır.

FEN BİLİMLERİ

Program Açma ve Öğrenci Kabulü

- Bütünleşik yüksek lisans ve doktora programlarının yanında doğrudan doktora programları açılabilir.
- Program açma başvuru süreçleri daha detaylı olmalı ve dış paydaşların da görüşleri alınarak ihtiyaçlar belirlenmelidir.
- Akademik ve sanayi doktora gibi farklı doktora programları sunulmalı, bu programların farklı ihtiyaçları ve koşulları olmalı, öğrencilere bunlara göre olanaklar (araştırma görevliliği, ek ödenekler, özlük hakları vs.) sunulmalıdır.
- Çoklu disiplinleri içeren programlar özendirilmekte fakat mezunlar tarafından tercih edilmemektedir. Pozisyon bulmada yaşadıkları zorluklar için alternatif çözümler geliştirilmelidir.
- Doktora yapanlara burs, ödenek çeşitliliği sağlanmalı ve özlük hakları artırılmalıdır. Farklı kurum, kuruluş ve firmaların burs sağlaması için bu kurum, kuruluş ve firmalara teşvik ve destek sağlanmalıdır.

- 100/2000 burs programının kuralları esnetilmeli, asgari 3 öğrenci şartı kaldırılmalıdır. Bu programda üniversitenin başvurabileceği öncelikli alan ve bursiyer sayısı artırılmalıdır. Öğrencilere verilen burs miktarı artırılmalıdır. Burs süresi dört yıla sınırlandırılmamalı, doktora süresi boyunca devam ettirilmelidir.
- 100/2000 bursu kapsamında öncelikli alanda doktora yapmaya başlayan öğrencinin çeşitli nedenlerle bursu kesilse bile aynı alanda doktora yapmaya devam etmesi durumunda programdan çıkarılmamalıdır.
- BAP kapsamında verilen yüksek lisans ve doktora bursları için YÖK tarafından belirlenen alt sınır düzenli olarak güncellenmeli ve üst sınırın kararı kurumlara bırakılmalıdır.
- Referans ve niyet mektupları başvuru ve kabul süreçlerinde daha dikkatli kullanılmalıdır.
- Mülakat süreçleri, daha somut kriterler doğrultusunda yürütülmelidir.
- Üniversitelerden derece ile mezun olan öğrencilerin lisansüstü programlara devam etmeleri için teşvik edici unsurlar kullanılmalıdır.
- Üniversitelerin kriterlerini sağlayamayan yabancı öğrenciler doktora programına kabul edilmemelidir. Bu öğrencilerin eğitim ve öğretim ücretleri gözden geçirilmelidir.
- Öğrencilerin danışman ve tez konularını en kısa sürede belirlemeleri için teşvik edici önlemler alınmalıdır. Öğrenciler hızlı bir şekilde araştırma yapmaya yönlendirilmelidirler.
- Bütünleşik doktoraı teşvik edici tedbirler alınmalı, başvuru kriterleri gözden geçirilmeli, mezun olma kriterlerine sahip öğrenciler başvuru yapabilmelidir. Bütünleşik doktora ders sayısı azaltılmalıdır.
- Türkçe eğitim veren üniversitelerde de yabancı dilde tez yazma bir seçenek olarak sunulmalıdır.
- Üniversite-sanayi işbirliği projelerinde, işbirliğini hızlandıracak ve artıracak yönde yönetmelik ve yönergelerde düzenlemeler yapılmalıdır.
- Tez danışmanlarına motivasyon amaçlı olarak öğrenci başına belirli bir bütçe sağlanmalı, hocalar daha fazla doktora öğrencisi kabul etmeye teşvik edilmelidir.
- Kabul kriterleri (ALES, yabancı dil sınavı taban puanları) uygun limitlerde esnetilmelidir.
- Yazılı ve/veya sözlü sınav gibi katı kuralların uygulandığı başvuru aşamasında, adayların daha iyi tanınmasını sağlayacak esnek ancak belirleyici nitelikte mülakat mekanizmaları oluşturulmalı ve yazılı sınavların değerlendirme aşamasına olan katkısı azaltılmalıdır.

Öğretim Süreçleri

- Yeterlilik sınavlarının çerçevesi daha belirgin hale getirilmelidir. Yeterlilik sınavları, ders içeriği kadar yapılacak araştırma konusuyla ilgili literatürü de kapsamalıdır.
- Üniversite kataloğunda yazan ders tarifleri ile uygulamadaki ders içerikleri uyumlu olmalıdır.
- Doktora eğitiminin daha etkin olabilmesi adına gerekli yazılım ve donanım için üniversitelere teşvik sağlanmalıdır.
- Yeterlilik sınavı ve tez savunma sınavının daha objektif bir şekilde yapılması için ulusal düzeyde tez konusuyla ilgili öğretim üyelerinin jüriye katılmasını sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Üniversite dışından alınacak ders sayısı üniversitenin belirlediği ilkeler çerçevesinde ikiden fazla olabilmelidir.
- Doktora eğitimi sırasında üniversite bünyesinde sertifika programları açılmalı ve doktora öğrencileri ücretsiz olarak bunlardan yararlanabilmelidir.

- Doktora sonrası mekanizmaları üniversite bünyesinde ve farklı üniversitelere geçişleri kolaylaştıracak şekilde geliştirilmelidir.
- Ders izlenceleri titizlikle hazırlanmalı ve mümkün olduğunca ders kaynakları somut bir şekilde ifade edilmeli, dersler izlenince kapsamında devam ettirilmelidir.
- Bütün disiplinleri kapsayacak derslerde ulusal çapta çevrimiçi eğitim programları (örneğin, bilimsel etik, araştırma yöntemleri vb.) yapılabilir.
- Doktora programlarına başlayan öğrencilere bir oryantasyon süreci (örneğin, Teknoloji transfer ofisi gibi üniversite birimleri hakkında bilgi verilmesi) uygulanmalıdır.
- Doktora öğrencilerine bilimsel bir ortam yaratacak faaliyetler (örneğin, makale saati, seminer vb.) bölüm başkanlıklarınca yürütülmelidir.
- Mezuniyet için, doktora tezi ile ilgili uluslararası indeksli dergilerde en az bir makale yayın zorunluluğu getirilmelidir.
- Uluslararası kongrelerde sunum yapılması için imkânlar artırılmalıdır.
- Doktora eğitimi süresince öğrencilere geçimlerini sağlayacak ortam ve imkânlar oluşturulmalıdır.
- Doktora süreci, ders ekseninden daha çok tez ve araştırma ekseninde yürütülmelidir. Doktora eğitimi kapsamında alınması gereken ders sayısı azaltılmalı, zorunlu dersler kaldırılmalı ancak bazı temel derslerin verilmesine devam edilmelidir.
- Öğrencilerin, etik ve seminer dersleri hariç olmak üzere en fazla iki ders almaları ve kalan krediyi tez çalışmaları ve TİK'ler ile tamamlamaları, bilimsel araştırmaya erken aşamada başlamaları sağlanmalıdır.
- Ders ve yeterlilik sürecinin azami bir yılda tamamlanmasına imkân verilmeli, bu kapsamda öğrencinin tez önerisi ile birlikte ilk yıl yeterliliğe girerek doktora devam durumu netleştirilmelidir.
- Etik ve seminer dersleri alanlarında uzmanlaşmış öğretim üyeleri tarafından verilmelidir.
- Doktora çalışmaları uluslararası (örneğin, SCI) yayın, patent, uluslararası konferanslarda bildiri, üniversite-sanayi iş birliğinde gerçekleştirilen proje sayısı gibi yöntemlerle ölçülebilir çıktılara dönüştürülmeli, bu çıktılar için asgari bir sınır üniversite kapasitesine göre belirlenmelidir.
- Doktora tezi temel araştırma (Teknoloji Hazırlık Seviyesi [THS] 1-3) veya uygulamalı araştırma (THS 4-6) seviyesinde bilime katkı sağlamalı, özgün makaleler ve patentler çıkarılması ayrıca teşvik edilmelidir.
- Doktora öğrencilerinin hem akademi hem de özel sektörle bağlantı kurabileceği proje ve

tezlerde yer almasını mümkün kılacak zemin oluşturulmalı, (tez konu havuzu, istihdamı, mali destekler vb.) öğrencinin işverenin de doktora paydaş olmasının, doktora çalışmasının verimliliği, sürdürülebilirliği ve özellikle öğrencinin istihdamı açısından faydalı olacağı değerlendirilmelidir.

- Tez konuları, bilim dünyasının dinamiklerinin yanı sıra endüstrinin sorunlarına çözüm getirecek ve çığır açıcı teknoloji alanlarında endüstriye önderlik edecek nitelikte, üniversite-sanayi işbirliği içerisinde belirlenmelidir.
- Tezler ülkemizin öncelikli odak alanları ve üniversitelerin stratejik planları ile ilişkilendirilmelidir.
- Doktora yeterlik, tez izleme komiteleri ve jürilerinin çevrimiçi olarak gerçekleştirilebilmesine imkân tanınmalı ve ıslak imza yerine e-imzanın da kabul görmesi ve jürideki çeşitliliği artırarak jüride farklı bakış açılarına imkân sağlanmalıdır.
- Disiplinlerarası çalışmaların artırılması teşvik edilmeli, bu alanda kontenjanlar artırılmalıdır.
- Makale yayını ve konferans katılımından da AKTS kazanılabilmesine imkân sağlanmalıdır.

Danışmanlık

- Tez danışmanı ve tez jüri üyesi olarak görev alacak öğretim üyeleri benzer araştırma faaliyetleri içerisinde bulunmalıdır.
- Doktora öğrencilerine yönelik mobbingin engellenmesi için mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Danışman belirlenmesinde doktora öğrencisinin seçeceği birkaç danışman arasından birinin ataması yapılmalıdır.
- Tez danışmanlarının, doktora öğrencilerine yeterli zamanı ayırabilmesi adına belli bir sayıdan daha fazla öğrenci almasına izin verilmemelidir.
- Mücbir sebep dışında, tez danışmanı değişimlerinde projelerin devamlılığın riske atılmayacak şekilde yapılmalıdır.
- Eş danışmanlık uygun olan tüm programlarda aktif hale getirilmelidir.
- Mevcut danışmanın, öğrencinin ve atanacak yeni danışmanın onayıyla danışman değişikliği yapılabilir.

- Diş hekimliği, eczacılık, tıp ve veteriner fakülteleri anabilim dalları hariç doktora programlarında öğretim üyelerinin tez yönetebilmesi için, tez aşamasında en az bir yüksek lisans tezi yönetmelidir.
- Doktora öğrencilerinin kariyerlerini planlamasına yardımcı olmak amacıyla bir ders veya eğitim verilmelidir.
- Ders seçimi ve tez konusu belirlenirken öğrencinin görüşleri dikkate alınmalıdır.
- Tez danışmanın atanması sonrasında tez konusu belirlenmelidir.
- Lisansüstü danışmanlık konusunda çevrimiçi eğitimler verilmelidir.
- Farklı istismar düzeyleri (cinsel, ırk, etnik, mezhebi vb.) konusunda farkındalığın artırılması üzerine hem öğrenci hem danışman eğitim almalıdır. Bu konuda yasal düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.
- Doktora tez tesliminde yayın zorunluluğu (ilk ismin tez öğrencisi olması koşuluyla) getirilmelidir.
- Araştırma yeterlilikleriyle ilgili YÖK destekli farklı eğitim programları düzenlenmelidir.
- TÜBİTAK tarafından özgün doktora tezlerini destekleyecek ve her dönem başvuru yapılabilecek doktora tez destek proje programları oluşturulmalıdır.
- Doktora mezunlarının devlet kurumlarına istihdamına öncelik veren çalışmalar yapılmalıdır.
- Sanayi AR-GE merkezlerinde doktora öğrenci ve mezunlarının istihdamının daha koordineli, sürdürülebilir ve izlenebilir olması sağlanmalıdır.
- Yükseköğretim kurumlarının bilimsel araştırma projeleri kapsamında desteklenen doktora tezlerinde doktora öğrencilerine başka bir yerden burs almama durumunda bursiyer projeden destek imkânı sağlanmalıdır.
- Araştırma üniversitelerinde belirli koşulları sağlamak kaydıyla 14 olan danışmanlık üst limiti ilgili üniversitelerin senatoları tarafından artırılmalıdır. Ancak diğer üniversitelerde danışmanlık üst limiti 10 öğrenci ile sınırlandırılmalıdır.
- Uluslararası öğrencilerin alınmasına yönelik teşvikler artırılmalıdır.

İdari Süreçler

- Enstitülerle ilgili kanun maddeleri yeniden gözden geçirilmeli ve iyileştirilmelidir.
- Enstitü müdürlerinin çalışma düzenleri iyileştirilmeli ve senato haricinde üniversite yönetim kurulunda da söz sahibi olabilmelidir.
- Doktora öğrencilerinin bilimsel çalışmalarına tam manasıyla yoğunlaşabilmesi için geçim kaygılarını azaltacak bazı adımlar (sağlık sigortası, akademik kadro, hibeler, iş imkânları, bursların iyileştirilmesi gibi öğrencilere sağlanan finansal destekler ve bursların iyileştirilmesi) atılmalıdır.
- Doktora öğrencilerinin (endüstri dışında olanların) özlük haklarına sahip olabileceği araştırma görevlisi veya araştırmacı kadrolarında istihdam edilebilmesine yönelik düzenlemeler (iş sözleşmesi, maaş ve sigorta gibi) yapılmalıdır.
- YÖK 100/2000 Doktora Program'ın kadro olanakları artırılmalı ve bu programı tamamlayan öğrencilere istihdam vb. konularda ek avantaj sağlanmalıdır.
- Doktora öğrenimi gören öğrenciler için burs tahsisi (en az asgari ücret kadar) yapılmalıdır.

- Doktora öğrenimi sırasında herhangi bir iş/maddi desteği bulunmayan öğrenciler için üniversitelerin kısmi zamanlı öğrenci çalıştırma kontenjanları artırılmalıdır.
- YÖK 100/2000 mevzuatı detaylandırılmalı, bursiyer seçimi ve iş tanımı yapılmalı, bursiyer iş güvenliği ve iş güvencesi, burs verilirken vakıf/devlet üniversitesi ayrımı kaldırılmalıdır.
- YÖK 100/2000 bursiyerlerinde bir alanda en az üç öğrenci şartı kaldırılmalı ve en az beş alan artırılmalıdır.
- YÖK 100/2000 süreçleri akademik takvime uyumlu olarak öne çekilmelidir.
- Kamuda veya özel sektörde doktoralı istihdamı artırılmalıdır.
- Sanayi işbirliği ile AR-GE bölümlerinde doktorasını tamamlamış kişiler istihdam edilmelidir.
- Doktorası biten adaylara öncelikli istihdam fırsatları oluşturulmalıdır.
- Yeterlilik sınavları ve jüri seçimi gözden geçirilmelidir.
- Doktora çalışmaları için YÖK ve devlet tarafından yeterli kaynak ayrılmalıdır.
- Yüksek lisanstan doktora geçişte öğrencilerin doktora devam etmeleri teşvik edilmelidir.
- Jüri sınavlarının salgın sonrasında da uzaktan yapılabilmesi tercih olarak sunulmalıdır.
- Danışmanlar için performans göstergeleri (örneğin, proje sayısı, yetiştirdiği başarılı doktora öğrenci sayısı gibi vb.) oluşturulmalıdır. Danışmanların alacakları öğrenci sayıları bu göstergelere göre belirlenmelidir.
- YÖK tarafından hazırlanmış olan 4'lük ve 100'lük akademik başarı ortalama tabloları güncellenmelidir.
- ALES kabul puanı en az 60 olmalıdır.
- Burs programlarında başarılı vakıf üniversitesi öğrencileri dışarıda bırakılmamalıdır.
- Enstitü anabilim dalı başkanı, bölüm başkanı dışından da seçilebilmelidir.
- Yüksek lisans derecesiyle doktora derslerinin en az % 50'si kendi kurumundan alınmak koşuluyla %40'ı çevrim içi olarak veya başka yurtiçi ya da yurtdışı öğretim kurumlarından alınabilmelidir.

Araştırma ve Tez Süreci

- Yurtiçi ve yurtdışı doktora bursları artırılmalıdır.
- Doktora eğitimi sırasında öğrencilere yurtdışı araştırma, akademik çalışma ve kongre imkânları sağlanmalıdır.
- YÖK burs miktarları artırılmalıdır.
- TÜBİTAK burslarında işlemler kolaylaştırılmalıdır.
- Doktora öğrencisinin görev alacağı TÜBİTAK 1002 dışında bir destek mekanizması da YÖK tarafından oluşturulmalıdır.
- YÖK 100/2000 bursu kapsamında doktora çalışma süresi sigortalılıktan sayılmalıdır.
- Araştırmacıların yetkinliklerini geliştirecek mekanizmalar hayata geçirilmelidir.
- 50/d maddesinin araştırma görevlilerinin görev tanımı, doktora yapmalarına yeterli zaman ayıracak şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Doktora adaylarının araştırma süreçlerini verimli bir şekilde yürütmelerine imkân sağlayan özlük hakları sağlanmalıdır.

- Vakıf üniversiteleri doktora programlarındaki ücretsiz eğitim gören öğrenci sayısını artırılmalıdır.
- Döner sermaye mevzuatındaki araştırmaya ayrılan pay artırılmalıdır.
- Üniversite bütçesinde araştırmaya ayrılan payların belirli bir sınırın üzerinde olması için yasal düzenleme yapılmalıdır.
- Projesi olan ve burs verebilecek akademisyenlere doktora öğrencisi verilmesinde öncelik verilmelidir.
- Temel bilimlere yönelik destekler artırılmalıdır.
- Üniversite-sanayi işbirliğine yönelik teşvik edici mekanizmalar ve platformlar oluşturulmalıdır.
- Akademide Fikri Sınai Hakları süreçleri konusunda farkındalık oluşturulmalıdır.
- Doktora sonrası araştırmacıların görev tanımları ve özlük hakları düzenlenmelidir.
- Proje kapsamında demirbaş alımlarında döviz kuru, proforma fatura, süreçlerin uzunluğu gibi konularına çözüm bulunmalıdır.
- Doktora öğrencilerinin fiziki ortamları iyileştirilmelidir.
- Üniversitedeki cihaz alt yapısının ihtiyacı olan her araştırmacının hizmet alımı yoluyla erişeceği şekilde bir düzenleme yapılmalıdır.

- Üniversitelerin alt yapılarının ortak kullanımına yönelik işbirliği teşvik edilmelidir.
- BAP kaynakları daha verimli kullanılmalı, üniversite içinde aynı cihazların çok sayıda alınmasının önüne geçilmelidir.
- Yazılım lisanslarının tüm üniversitelerde düşük ücretle veya ücretsiz kullanılabilir olması için YÖK tarafından gerekli mekanizma oluşturulmalıdır.
- Sanayinin ihtiyaç duyduğu konularda tez çalışmalarının yürütülmesi için enstitüler gerekli imkânları sağlamalıdır.
- Akademisyenlerin sanayi ile buluşturulması için bir mekanizma oluşturulmalıdır.
- Tez çalışmalarından yayın veya patent üretimi zorunlu hale getirilmelidir.
- Tez konuları, tezin bitiminden sonra da devam edilebilecek konular arasından tasarlanmalıdır.

- Üniversitelerin tez niteliğini artırıcı ödül mekanizmaları hayata geçirilmelidir.
- Yeni doktora alanlarında yazılacak tezlerde ortak dil birliği sağlanmasına yönelik o alana özgü bir terimler sözlüğü hazırlanmalıdır.
- Tez izleme komitesinde görev alacak jüri üyeleri, nitelikleri göz önüne alınarak doçentlik sistemine benzer merkezi bir sistem ile atanmalıdır.
- Tezlerin makale formatında veya YÖK'ün belirlediği ortak bir formatta yazılması seçeneği sunulmalıdır.

- Tez yazımını ticari olarak yapan firmalar, bu işte çalışanlar ve bu yolları kullanarak tez yazdıran öğrenciler için yasal yaptırımlar caydırıcı nitelikte olmalıdır.
- Tez, makale yazımı için öğrencilere eğitim veren bir destek birimi kurulmalı veya ilgili birimden yardım alınmalıdır.
- YÖK'ün çerçeve yönetmeliği kapsamında belirtilen danışman ve öğrencinin yabancı dilde tez yazma kriterlerini sağlaması koşulunun bütün üniversiteler tarafından uygulanması için gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Lisansüstü öğrenciler yabancı dillerini geliştirmek için yabancı diller yüksekokullarından eğitim alabilmelidir.
- Alternatif tez yazma yöntemlerine (örneğin, makalelerin peş peşe eklenmesi) de izin verilmelidir.
- TÜBİTAK ve benzeri kurumlarda doktora öğrencilerinin yürütücü olabileceği yeni proje yapıları oluşturulmalıdır.
- Araştırma altyapıları makine ve teçhizat açısından iyileştirilmeli, araştırma laboratuvarları bilgileri güncellenmeli ve tüm araştırma altyapıları doktora öğrencilerinin kullanımına açık hale getirilmeli, mükerrer yatırımları önleyerek kaynak verimliliği sağlanmalıdır.
- Doktora öğrencilerinin ayrı bir fon ile kendi alanlarında düzenlenen saygın/nitelikli uluslararası konferans ve çalıştaylara katılım giderleri belirli kriterlerde karşılanmalıdır.

SAĞLIK BİLİMLERİ

Program Açma ve Öğrenci Kabulü

- Doktora programı açma kriterleri arasındaki öğretim üyesi sayısı kriteri düzenlenmelidir.
- Öğrenciler, multidisipliner ve transdisipliner programlara teşvik edilmelidir.
- Multidisipliner ve transdisipliner programlarda öğretim üyeleri birden farklı programda bulunabilmelidir.
- Enstitü yönetimi idari olarak güçlendirilmelidir.
- Üniversiteler arası ve üniversite içinde, araştırma olanaklarının geliştirilmesi amacıyla farklı programlarda ortak çalışmalar ve danışmanlıklar oluşturulmalıdır.
- YÖK burslarının miktarı ve sayısı artırılmalıdır.
- Kongre vb. bilimsel çalışmalara yönelik maddi imkân sağlanmalıdır.
- YÖK bursiyerlerinin kadro alımları geliştirilmelidir.
- Enstitü kadroları açılması ile istihdam olanakları artırılmalıdır.
- İnsan kaynaklarının görev ve sorumlulukları belirlenmelidir.
- Alım kriterlerinde yabancı dil puanı yükseltilerek öğrenci kalitesi artırılmalıdır.

- Pozisyon ihtiyacına göre alım şartlarında esneklik sağlanmalı ve bu karar enstitülere bırakılmalıdır.
- Program girişlerinde kullanılan ALES, yabancı dil sınavı, bilim sınavı ve lisans ortalamaları tekrardan değerlendirilmelidir.
- Mülakat süreçlerinde programdaki tüm öğretim üyelerinin yer almasına dikkat edilmelidir.
- Enstitüler, bilimsel iş birlikleri kurmalıdır.
- Doktora programlarına yönelik proje destekleri artırılmalı ve geliştirilmelidir.
- Doktora sonrası araştırmacı kadroları oluşturulmalıdır.

Öğretim Süreçleri

- Sektör ile birlikte çalışan ve konusunda uzman profesyoneller derslere ve seminerlere konuk edilmelidir.
- Makale yazma ve proje yazma eğitimleri düzenli olarak verilmelidir. Hem ulusal hem uluslararası alandaki proje ortaklarına ulaşılabilmelidir.
- Diğer anabilim dallarından, diğer üniversitelerden hatta yabancı ülkelerdeki üniversitelerden ders alabilme süreçleri kolaylaştırılmalıdır.
- Doktorada laboratuvar ve uygulama eğitimleri artırılmalıdır.
- Disiplinler-arası çalışmalar artırılmalıdır.
- Doktora dersleri didaktik değil uygulamaya yönelik olmalıdır.
- Doktora öğretimine katkı sağlayacak zorunlu eğitimler (aktarılabılır beceriler, biyoetik, biyogüvenlik, bilim felsefesi, biyoistatistik, akademik yazı teknikleri, araştırma projesi yazma eğitimleri vs.) kredisiz çevrimiçi olarak tüm üniversitelerimizde ortak verilebilmelidir.

- Tez konuları yakın olanlar birlikte çalışabilmelidir. Yayın ve tez kalitesinin artırılması için uluslararası paydaşlarla çalışılabilmelidir. Özellikle ilk altı ayda makale yazımı ve istatistik ile ilgili eğitimler verilmelidir.
- Doktora programını başarıyla tamamlayabilmek için yayın şartı getirilmelidir. Sağlık bilimlerinde yapılan uzmanlık tezleri, mutlak surette yayına dönüştürülmelidir.
- Doktora programında ders nasıl açılmalı, içeriğe göre 14 hafta verilebilecek bir ders mi olmalı bu konuda değerlendirmeler yapılmalıdır.
- Tez danışmanlığı ve uzmanlık alan dersleri haftalık belirlenen saat dilimlerinde düzenli yapılmalı, haftalık tutanaklar ile aylık raporlar oluşturulmalıdır.
- Yeterlilik sınavında sorular, program içeriğine uygun olmalı ve temel konuları irdelemelidir.
- Yeterlilik sınavı öğrencinin temel düzeyi özümsemiş olma durumunu değerlendirebilecek nitelikte olmalıdır. Sınavlar nitelik açısından değerlendirilmelidir.
- Jüri üyeleri ve tez izleme komitesinin yetkinlikleri değerlendirilmelidir.
- Tez izleme komitesi üyelerindeki üç üyeden ikisinin aynı anabilim dalından olması gerekliliği revize edilmelidir. Komite üyesi olma kriterleri, izlenecek tez konusunda güncel projelerinin, makalelerinin veya tecrübelerinin olması gerekliliği şeklinde olmalıdır.

Danışmanlık

- Danışmanı öğrenci tercih etmelidir. Öğrenci üç tercih yapabilmeli ve anabilim dalında bu tercihlerin görüşülerek enstitüye bildirilmesi ile süreç sağlıklı yönetilebilmelidir. Kontenjan istenirken danışman potansiyel alan ve tez konusu ile ilgili talep gerçekleştirmeli ve öğrenci bu bilgilendirme ile başvurusunu ve tercihlerini sınava girmeden önce yapabilmelidir.
- Danışmanlık yönergesi ile danışmanın sorumlulukları ve danışman olma kriterleri belirlenmelidir.
- Danışmanlık eğitimleri verilerek iletişim, liderlik, ekip çalışması, çatışma yönetimi, güncel öğretim yöntemleri konularında danışmanların kendilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır.
- Her yarıyılın başında oryantasyon eğitimi düzenli olarak verilmelidir. Akademik danışmanlık ve öğrenci rehberi ile danışman ve öğrenci sorumlulukları netleştirilmelidir.
- Laboratuvar alt yapı imkânları, bireysel karardan çıkarılarak kurumsal izlenebilir ve sürdürülebilir bir sisteme dönüştürülmelidir.
- İkinci danışmanlıklar için yurtdışından öğretim üyeleri de dâhil edilebilmelidir.

- Danışmanlar için danışmanlık eğitimi ve sertifika programı yaygınlaştırılmalıdır.
- YÖK 100/2000 doktora öğrencilerinin ve sağlık alanı öncelikli alanlarda doktor adaylarının 50/d kadrolarına alınarak tam zamanlı çalışmalarına imkân sağlanmalıdır.
- 100/2000 bursiyer programı özelinde belirli dönemlerde öğrenci-danışman geri bildirim alınmalıdır.
- Doktora süreci başlamadan önce öğrencilerin çalışacakları konuyu, danışmanlarını belirleyerek sürece başvurabilmeleri imkânı sağlanmalıdır.
- Programlardaki danışman öğretim üyelerinin imkânları, proje ve çalışma konularına göre kontenjanlar belirlenmelidir.
- Danışman yeterlilikleri tanımlanmalıdır.
- Danışmanlar belli bir eğitime tabi tutulmalı, bu eğitim sonucunda öğrenci danışmanlığı yapmalıdır.
- Danışman araştırma zeminini hazırlamalıdır.
- Öncelikli alanlarda yürütülmesi planlanan konu başlıklarındaki danışman öğretim üyelerinin çalışma alanlarındaki durumlarına göre izlenebilir bir danışman izlem platformu oluşturulmalıdır.

- Lisansüstü danışmanlık kriterleri belirlenmelidir.
- Danışmanın üzerindeki ders ve araştırma yüküne göre doktora öğrencisi kontenjanı belirlenmelidir.
- Doktora danışmanına, kariyer danışmanlığı hakkında eğitim verilmelidir.
- Doktora öğrencileri kariyer merkezlerince desteklenmelidir.
- Danışman, öğrencinin kariyeri ile ilgili ona yön göstermeli, öğrencisini bilimsel araştırma ağının içine dahil etmelidir.
- Enstitü kariyer danışmanlığında öncü rol almalıdır.
- Ders seçiminde ve tez konusunda öğrencinin karar vermesi öncelikli olmalıdır.
- Ders sayısı ve alan dışından ders alımı artırılmalıdır.
- Öğrenciler, tez konularını danışman-öğrenci ortak kararı olarak mümkün olan en kısa süre içinde belirlemeli, ders seçiminin buna göre yapılması konusunda öğrenciye yol gösterilmelidir.
- Öğrenci üzerindeki ders yükü azaltılmalı, tez sürecine daha erken geçilmelidir.
- Doktora programı öncesi veya sırasında farklı laboratuvarlarda staj imkânı olmalıdır.
- Danışman önerisi ile farklı disiplinlerden ders alımı sağlanmalıdır.
- Öğrenci danışman ilişkisinde ortak zorunlu çalışma zamanı oluşturulmalıdır.
- Araştırma yeterliliği kazandırma amacıyla öğrencilere seçmeli dersler hazırlanmalıdır.

- Doktora öğrencilerinin bilimsel toplantı, eğitim, kongre, çalıştay gibi etkinliklere katılımı desteklenmelidir.
- Doktorayı tamamlamış olmak için tezden bir SCI yayın şartı aranmalıdır.
- Araştırma oryantasyon merkezleri kurularak, multidisipliner ve transdisiplinler arası araştırmalara olanak sunulmalıdır.
- YÖK 100/2000 projesinde farklı disiplinlerde yer alan öğrencilerin bir araya gelerek multidisipliner projelerin yapılması desteklenmelidir.
- Öğrencilere maddi gelir, burs, proje imkânları sağlanmalıdır.
- Doktora sonrası istihdam ile ilgili problemler azaltılmalıdır.
- Doktora burs programlarının bitiminde bursiyerlere istihdam için olanak sunulmalıdır.
- YÖK 100/2000 doktora bursiyerlerinin öncelikli alanlarında çalışma ve araştırma yapmaları için sorumlulukları ve görev tanımlarına yönelik yönetmelik detaylandırılmalı ve denetlenebilirliği sağlanmalıdır.
- Eş ve özel durumlar nedeniyle, belirli koşullar sağlandığında (muvafakat ve akademik kriterler) doktora sürecinin kesintiye uğramaması için kurumlar arası geçişlere olanak sağlanmalıdır.
- Akademik teşvikler doktora öğrencilerine de sunulmalı, yapılan yayın ve kongre katılımlarına göre öğrencilere destek verilmelidir.
- Verilen burs imkânları, güncel koşullara göre yeniden düzenlenmelidir.
- YÖK'ün kabul ettiği açık erişim ve hibrit dergilerde yayın için makale ücretleri desteklenmelidir.

İdari Süreçler

- Üniversitelerin kapasiteleri dikkate alınarak personel sayısı belirlenmelidir.
- Mevzuata hâkim personel bulundurulmalıdır.
- Enstitülerin işleyişiyle ilgili YÖK tarafından bir el kitabı çıkarılmalıdır.
- Enstitü yönetim kurullarının işleyişi tekrar gözden geçirilmelidir.

Araştırma ve Tez Süreci

- Altyapı imkânlarının (özellikle merkezi araştırma laboratuvarları) yüksek lisans ve doktora eğitim sürecinde önceliklendirilerek kullanımına yönelik YÖK tarafından tedbirler alınmadır.
- Lisansüstü mezuniyet kriterleri (yayın şartı, sözlü bildiri, uluslararası katılımlı kongrelere katılımın desteklenmesi ve fonlanması) gözden geçirilmelidir.
- Lisansüstü eğitim için e-kaynaklara ve yayınlara daha fazla bütçe ayrılmalıdır.
- 100/2000 ve proje bursiyerlerinin lisansüstü eğitim faaliyetlerinin dışında, buldukları akademik birim içerisindeki eğitim ve hizmet faaliyetleri içerisinde çalışmak zorunda bırakılması konusunda gerekli tedbirler alınmalıdır.
- 100/2000 bursiyerlerinin aylık ücretleri artırılmalıdır.
- 100/2000 bursiyeri olarak mezun olan kişilerin istihdamına öncelik verilmelidir.
- Ders sayı ve süreleri enstitü tarafından kontrol edilmelidir.
- Zorunlu derslerin sayısı azaltılmalıdır.

- Uygulama eğitimleri geliştirilmelidir.
- Üniversitenin temel eğitimiyle (örneğin, araştırma üniversitesi vb.) ilgili zorunlu dersler eklenmelidir.
- YÖK tarafından oluşturulacak bilimsel araştırma tasarımı ve akademik yazım becerisi kazandıracak bir ders, merkezi olarak tüm doktora öğrencilerine zorunlu ders altında uzaktan verilmelidir.
- Öğretim üyelerinin araştırma alanlarına göre ders ve ders içerikleri belirlenmelidir.
- Program dışındaki seçilebilir ders sayıları artırılmalıdır.
- Klasik eğitim stratejilerinden uzaklaşarak, ders sorumluları için güncel eğitim stratejileri geliştirilmeli ve bu amaçla danışmanlara eğitim verilmelidir.
- Programların yürütüldüğü enstitüler bünyesinde bir rehberlik danışmanlık birimi kurulmalı ve öğrenciler ihtiyaç dâhilinde bu birime kolaylıkla ulaşabilmelidir.
- Dersin AKTS bilgi paketinde belirtilen değerlendirme yöntemlerine uygun olarak yürütülmelidir.
- Yılsonunda ders ile ilgili memnuniyet, öğrenciler tarafından bir anket ile değerlendirilmelidir.
- Yeterlilik sınavının kapsamı ve içerikleri belirlenmelidir.
- Yeterlilik sınavında görüntülü ve sesli kayıt alınmalıdır.
- Sağlık bilimleri için tez yazım formatı ortak olabilir. Tez sürecinde öğrenci tarafından yazılmış nitelikli makaleler bir araya getirilerek, tez için sadece özet ve tartışma sonuç kısımları ile makaleler derlenerek tez yazımı kolaylaştırılabilir.

GÜZEL SANATLAR

Program Açma ve Öğrenci Kabulü

- Enstitülerin yapısı, disiplinler-arası çalışmaları destekleyebilecek birbirleri arasında esneklik ve geçişkenlik sağlayabilecek şekilde yeniden kurgulanmalıdır.
- Yenilikçilik oldukça önemli olduğundan, artık eğitim süreci bireysel bazda kurgulanabilmelidir.
- Doktora programının hedefleri detaylı olarak belirlenerek, öğretim üyelerinin ve yürütülen tezlerin niteliği iyileştirilmelidir.
- Program başlığı altında yer alan alt alanların belirlenmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Program bazında alt başlıklar belirlenirse çeşitli ihtiyaçlar karşılanabilir. Bu ihtiyaçlar program yöneticileri tarafından belirlenmelidir.
- Asgari şartları yerine getiren her birimin doktora programı açabilme durumu ayrıntılı değerlendirilmelidir.
- Sanatta yeterlik programları doktor unvanı verecek şekilde düzenlenmelidir.

- Program bazlı ihtiyaçların belirlenmesi, doktora programlarının akademiye öğretim elemanı yetiştirmek dışında bir misyona ve vizyona sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.
- Program açma hususunda disiplinler arası çalışan programlara kolaylık sağlanmalıdır.
- Alanın ihtiyaçları yerine öğretim üyesi sayısı gözetilerek program açılmalı ve öncelikle programın neyi hedeflediği gözetilmelidir.
- Programların hangi enstitü bünyesinde açılacağı da ciddi bir problem teşkil etmektedir. Bu yönde sorunları çözecek adımlar atılmalıdır.
- Enstitülere laboratuvar (sanal ve artırılmış gerçeklik laboratuvarları, green screen ve motion capture gibi), atölye, stüdyo vb. altyapı kurma (3D uygulama atölyeleri ve yazıcılar gibi) olanakları sağlanmalıdır. Böylece farklı disiplinlerin bir araya gelip ortak çalışma imkânı olabilecektir.
- Akademik personelin üzerindeki doktora programlarından doğan idari yükün ilgili alanlarda eğitilen idari personele devredilmesi düşünülmelidir.
- Program bazlı ihtiyaçlarda dersleri veren öğretim üyelerinin nitelikleri ve tez yürütme süreçleri önem kazanmaktadır. Bunların denetlenmesini sağlayacak bir sistem tasarlanmalıdır.
- Kurulan araştırma merkezlerinde gerçekleştirilecek uygulamalara yönelik olarak enstitüler bünyesinde ortak dersler açılabilir. Farklı disiplinlerin bir arada çalışmasını teşvik etmek amacıyla bu dersler zorunlu olarak sunulmalıdır. Derslerin örgütlenmesinde tüm disiplinlerin eş ağırlıkta olması düşünülmelidir.
- Disiplinler arası çalışmalar yalnızca öğrencinin farklı alanlardan ders seçimiyle değil, öğretim üyelerinin farklı alanlarda ders açabilmesiyle de mümkün olabilmelidir.
- Enstitü bünyesindeki öğrencilere lisanslı yazılım desteği sağlanmalıdır.
- Araştırma görevlilerinin özlük hakları ve mensup oldukları mevzuat bağlamında YÖK, öğretim üyeleri ve araştırma görevlilerini bulduran çalıştaylar yapılmalıdır.
- Güzel sanatlar alanındaki doktora ve sanatta yeterlik programları için araştırma bursları konusunda destek verilmelidir.
- TÜBİTAK tarafından destek verilen doktora sırası ve doktora sonrası araştırma kontenjanları artırılmalıdır.
- Akademiye istihdam edilmeyen doktora öğrencilerini maddi olarak desteklemek için çeşitli teşvikler oluşturulmalıdır.
- Belirli bir öğretim üyesiyle çalışmak isteyen öğrencinin öğretim üyesi bazında başvurduğu ve ilgili öğretim üyesi tarafından sınandığı bir sınav sistemi düşünülebilir.
- ALES, YDS, not ortalaması gibi matematiksel kriterler yeniden değerlendirilmelidir.

- Doktora başvurularında aranan kriterlerdeki oranlar programlara söz hakkı tanıyacak seviyelere getirilmelidir.
- Elli beş (55) olan yabancı dil puanı şartı tekrar gözden geçirilmeli ve artırılmalıdır.
- Görsel intihal hakkında eğitim verilmelidir.
- Lisansüstü düzeydeki ödev ve tezlerde görsel intihal raporunun sunulması şart olmalıdır.
- Görsel tasarım alanlarında sunulan portfolyolarda özgün eserler istenmelidir.
- Fikri ve sınai hakların korunmasına daha fazla destek verilmelidir. Böylece intihalin saptanması daha kolay olacaktır. İntihalin saptanmasına yönelik başlıklar oluşturulmalı ve araştırılmalıdır.
- ALES ve dil sınavları içerikleri yeniden gözden geçirilmeli, uluslararası sınav sistemleri (TOEFL, IELTS vb.) göz önüne alınarak yeni sınav içerikleri hazırlanmalıdır.

- Her programa girişte mülakat zorunlu olmalıdır. Ancak mülakat puanının giriş notuna etkisi tartışılmalıdır.
- Mülakat sınavları kişisel ilişkilerden etkilenebilmektedir. Mülakat içeriği öğrencinin bilgi ve becerisini ölçecek nitelikte belirlenmelidir.
- Altyapı olanaklarının (müze, sergi, dergi, lab vb.) sağlanmasında paydaşların desteği alınmalıdır. Bu konularda TÜBİTAK'ın desteği genişletilmelidir.
- YÖK'ün lisansüstü programlar için önereceği bir ödül sistemi kurulmalıdır.
- Akademide üretilen bilginin uygulama ile buluşması amacıyla lisansüstü öğrenciler için teknokentler ile birlikte açık kapı günleri düzenlenerek iş ve tez olanaklarının görülebileceği ortamlar oluşturulmalıdır.
- Doktora aşamasında özel kurum ve kuruluşlar dışında resmi kurum ve kuruluşların paydaş olduğu ortak programlar açılabilir. Örneğin müzik alanında Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, Kültür Bakanlığı vb. işbirlikleri yapılabilir.
- Teknoloji transfer merkezleri, doktora öğrencilerine aktif biçimde destek olmalıdır.
- Öğrencilerin staj vb. çalışmalarını gerçekleştirebileceği kurumların veya paydaşların bulunduğu bir çerçeve, YÖK tarafından ortaya konulmalıdır.
- Öğretim üyelerinin en fazla 14 öğrenciye doktora danışmanlığı yapabilmesi gerçekçi değildir. Doktora kontenjanlarının belirlenmesinde öğrenci sayısı ile öğretim üyesi sayısı oranı göz önünde bulundurulmalıdır.
- Öğretim üyesinin yapabileceği doktora danışmanlığı sayısı ilgili enstitülerce belirlenmelidir. Ders aşamasında danışmanlık ve tez sürecinde danışmanlık kontenjanları ayrıştırılmalıdır.
- Öğretim üyelerinin kendi alanları dışında yürüttüğü tezleri denetleyecek bir sistem kurulmalıdır.
- Ortaya koyulacak denetleme sistemlerinde nicelikten çok niteliğe önem verilmelidir.
- Doktora alanında mezun veren enstitüler ihtiyaç duyduğu alanlarda desteklenmelidir.
- Mezuniyet şartlarının eğitim süreci esnasında değiştirilmesi mağduriyet yaratabilmektedir. Tüm üniversiteler arasında mezuniyet kriterleri konusunda bir standart oluşturulmalıdır (yayın vb.).

Öğretim Süreçleri

- Ders içerikleri etkili öğretim stratejileri ve doktora ders değerlendirme süreçlerine katkı sağlayacak şekilde güncellenmeli ve bu bağlamda teknoloji kullanımı özendirilmelidir.
- Yüksek lisans ve doktora dersleri isim, içerik ve işlev bakımından farklılaştırılmalı ve doktoranın yapılış amacına uygun hale getirilmelidir. Çoğu durumda bu ayrımın gerek TYYÇ (Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi) ve gerekse program öğrenim kazanımlarının seviye ve amaçları bakımından yeterince gözetilmemiş olması lisansüstü eğitimde doktora programlarının gereği gibi işlevsel kılınamamasına yol açmaktadır. Ayrıca bu durum doktora öğrencilerinin farklı üniversitelere veya yurtdışına gitmelerine de sebep olmaktadır.
- Bilimsel araştırma yapma, akademik yazım ve etkili sunum alanlarında doktora programlarında mevcut olan dersler içerik ve işlevsellikleri bakımından gözden geçirilmeli, güçlendirilmeli ve mutlak surette yüksek lisans seviyesinden ayrıştırılmalıdır.
- Doktora programlarında hazırlanan ödev, sunum ve araştırma projelerinde ilgili dersin hocası tarafından öğrenciye ayrıntılı dönütler verilmelidir.

- Derslerin öğretim üyeleri arasındaki dağıtımlarında akademik uzmanlık alan ve seviyelerine mutlak surette riayet edilmeli, öncelik verilmeli ve özen gösterilmelidir.
- Doktora programlarındaki dersler teorik yoğunluğun alanı ilgilendiren tüm uygulamalar bakımından zenginleştirilmeli ve ağırlıkları bakımından dengelenmelidir.
- Özellikle güzel sanatlar ve mimarlık alanlarında uygulamalı ve teorik dersler arasındaki ders saati, AKTS ve ücret gibi farklılıklar kaldırılmalıdır.
- YÖK tarafından müstakil bir UZEM oluşturulmak suretiyle, hâlihazırda alanında yeterli sayıda uzman bulunmayan veya doktora programına sahip olmayan alanlar için çevrim içi dersler açılmalı ve üniversite programları arasından ders seçme bakımından teşvik edilmeli ve destek sağlanmalıdır.
- YÖK tarafından güzel sanatlar alanındaki doktora ve sanatta yeterlik programları için uzaktan eğitim olanakları geliştirilmeli, desteklenmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Aynı zamanda farklı üniversite programları arasında uzaktan eğitim bakımından eş güdüm sağlanmalıdır.
- Doktora ve sanatta yeterlik programlarında, uzmanlık amaçlarına uygun olarak açılan seçmeli dersler için öngörülen asgari kontenjanların kaldırılması konusunda YÖK tarafından bağlayıcı karar alınmalıdır.
- Sanatta yeterlik programları her yönüyle “doktora” kavram ve seviyesine uygun hale getirilmelidir.
- Güzel sanatlar alanında, YÖK ve TÜBİTAK gibi devlet kurumları aracılığıyla, proje destekleri sağlanmalıdır.

Danışmanlık

- İkinci “Tez İzleme Komitesi”ne kadar olan süreçteki danışman değişikliğinde “Öğrenci Beyanı” yeterli olabilir. Fakat bu süreçten sonraki değişimlerde Tez Danışmanının “Rızası” (harcanan emek nedeniyle) göz önünde bulundurulmalıdır.
- Seçilen “İkinci Tez Danışmanı” hakları (ikinci danışman seçiminin kolaylaştırılması, tezde imza yetkisi ve oy hakkının verilmesi) iyileştirilmelidir.
- Halihazırda bazı enstitülerde uygulanan öğrencinin danışmanı ile birlikte yayın yapması teşvik edilmelidir.
- Karşılıksız devlet bursları oluşturulmalı, araştırma destekleri artırılmalı, özel sektörün eğitime katkıları konusunda teşvik edilmelidir.

İdari Süreçler

- Ana sanat ve anabilim dallarının adları netlikle belirlenmeli, bağlı buldukları enstitülerin isimleri belirlenmeli ve standartlaşmalıdır.
- Güzel Sanatlar Fakültesi içinde yer alan “Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım” bölümlerinde görüldüğü gibi alana yönelik lisansüstü eğitimin ilişkili olduğu bilim alanlarıyla da bağını kurabilmek için gereken adımlar atılmalıdır. (örneğin, Sosyal bilimler alanı içinde değerlendirilebilir).
- Lisansüstü eğitim ve doktora programlarında sanatla ilgili uygulama yapan bölümler aynı zamanda teze eşdeğer metin hazırlamak zorundadır. Uygulama ve metnin gelişmiş dijital teknolojilerle görünür kılınması yönünde yeni bir bilgi ve belge bankası önerilmelidir. Örneğin, YÖKTEZ arama sisteminde tezle birlikte “görsel ve işitsel” uygulamalara da ulaşım sağlanabilir. YÖKTEZ’de arşive alınan tezlerin içerisinde bulunan bir eserin, sesin ve tasarımın da izlenebilir, dinlenebilmesi gerekmektedir. Yapılan her üretimi web sitesinde görebilmek, evrensel olarak paylaşmak gerekmektedir.
- Sanatta yeterlik programı ve doktora programı arasındaki adlandırma farkının ortadan kaldırılması için her ikisi de doktora programı olarak nitelendirilmelidir.

- Aynı lisansüstü programa, ALES şartı olan ve olmayan öğrencilerin kabulünde yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Ayrıca, ALES'e girme şartı bölümler arası programlara bağlı olarak düzenlenebilmeli ve program bazında standartlaşmaya gidilmelidir.
- Tüm sanatta yeterlik programlarında da tez izleme süreci işletilmelidir.
- YÖK ile yürütülen programlar arasında düzenli iletişimi sağlayacak komisyonlar oluşturulmalıdır.
- Lisanstan, doktora/sanatta yeterlik programlarına doğrudan başvuru yapılmamalıdır. Bütünleşik doktora programları amacına uygun yürütülüp yürütülmediği gözden geçirilerek gerekirse kaldırılmalıdır.

YANSIMALAR

**Prof. Dr. Ömer AÇIKGÖZ,
Yürütme Kurulu Üyesi, YÖK**

Doktora derecesi, öğrenim sistemimizin en üst bilgi ve yetkinlik düzeyinin karşılığı olarak alınan unvan olup beşerî sermayeye bağımsız araştırma yapma ve yenilik üretme becerileri kazandırmak bakımından da önemli işlevler görmektedir.

Akademik camiada doktora mezunlarının en ileri düzeyde araştırma yapmaları, inovasyon gerçekleştirme sürecinde kritik problemleri çözmek için gerekli sentez ve değerlendirme becerilerini kullanabilmeleri ve yenilikçi fikirler üretmeleri beklenir. Üniversitelerimizde de doktora öğrencilerinden yeni bilgiler üretmeleri, mevcut bilgi birikimini artırmaları ve AR-GE çalışmalarında önemli katkılar sunmaları beklenir. Doktora öğreniminin karmaşıklığı nedeniyle doktora eğitimi ve öğretiminin niteliğini her bir akademik alanda belirlemek şüphesiz ki kolay bir süreç değildir.

Üniversitenin ve bölümün doktorant yetiştirme tecrübesi sonucunda oluşturduğu kriter ve standartlar; doktora sunduğu araştırma desteği ve altyapısı; programa kabul edilen öğrencilerin bilimsel ve dilsel yeterlilik düzeyi; doktora eğitim sürecinde takip edilen müfredatın yapısı ve içeriği; ders veren akademisyenlerin niteliği ve yetkinliği; tez danışmanın yetkinliği; tez izleme süreci; ölçme ve değerlendirme yöntemi; tezin konusu, metodu, yenilik boyutu; tezin çıktıları gibi farklı faktörler doktora öğreniminin niteliğini belirler. Bu boyutların hepsi ayrı bir tartışma konusu olup doktora programlarının genel niteliği değerlendirilirken bu boyutların tümel bir yaklaşımla ele alınması gerektiği ortadadır. Yükseköğretimin hızla yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte genç akademisyenlerin yetiştirme tarzı usta çırak ilişkisi, kürsü eğitimi, laboratuvar ve uygulama içinde yoğunluktan ziyade, ustadan ve kürsüden giderek uzaklaşan bir yapıya dönüştü. Bu dönüşümün, genç akademisyenlerin beceri ve yeni yöntem geliştirmelerine yeterince katkı sağladığı söylenemez. Doktoranın, usta ve kürsü ile ilişkisi sadece zihinsel ilişki düzeyine indirgenmeye doğru evrilerek nitel değerlendirmesi, gözlem üzerinden ziyade, yazdığı eserler üzerinden yapılmaya başlandı. Doktora eğitimi ve öğretiminin tüm boyutlarını nitel olarak değerlendirebilmek için üniversitenin olgunlaşma düzeyi önem arz etmektedir. Sadece nicel birkaç gösterge üzerinden üniversite, doktora programı açma izni almamalıdır.

Ülkemizde doktora mezunlarının yazdığı tezlerin gerçekten bilim dünyasında bir karşılığının olup olmadığı, yazılan tezlerin politika yapıcılar ve sektör temsilcileri tarafından dikkate alınıp alınmadığı, araştırmacıların tezlerinde kendi alanlarındaki bilginin sınırlarını genişletip genişletemedikleri, mezunların Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirtilen öğrenme kazanımlarını karşılayıp karşılamadığı ayrı birer tartışma konusudur. Elbette bu sorulara cevap vermek hiç de kolay değildir. Ancak, bu sorulardan yola çıkarak seçilen bir örneklem bazında sosyal ve beşeri bilimler alanında tamamlanmış doktora tezlerinin bilim dünyasına yapmış oldukları katkıyı, tezlerden üretilen bilimsel yayın ve atıflar bağlamında üç farklı bilimsel çalışmada (Scientific Impact of the Turkish Educational Dissertations, 2021; Evaluation of the Turkish Doctoral Dissertations: a Case Study of Economy, Law, Psychology, Political Science and International Relations Disciplines, 2022; Bibliometric Analysis of the Turkish Dissertations Completed in the Fields of Social Sciences) belirlemeye çalıştık.

DOKTORA ÖĞRETİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ ÇALIŞTAYI

14 ŞUBAT 2023
ANKARA

Bu kapsamda sosyal ve beşeri bilimler alanında üniversitelerimizde yazılmış 354 tezi inceledik. Çalışmamızda bu tezlerden 192 bilimsel yayın üretildiği ve bu yayınlara toplam 393 atıf yapıldığı sonucuna ulaştık. Fakat bu tezlerden üretilen yayınların yalnızca 18'inin SSCI, SCI, SCI-Expanded, ACHI ve ESCI gibi etki değeri yüksek indeksli dergilerde yayınlandığı ve söz konusu 18 yayına toplam 29 atıf yapıldığını belirledik. Tez sahiplerinin genelde neden etki düzeyi yüksek indeksli dergilerde yayın yapamadıklarını incelediğimizde ise tezlerinde ağırlıklı olarak ikincil kaynak veriyi kullandıklarını ve verilerin analizinde temel ve alışlagelmiş mevcut analiz yöntemlerini kullandıklarını tespit ettik. Bir başka ifadeyle ilgili tezlerde verilerin toplanmasında ve analizinde genellikle yeni bir yöntem olmadığını fark ettik. Bu bulgular bize ülkemizde doktora eğitimi ve öğretimini nitelik bakımından tartışmamız gerektiği hususunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Doktora Öğretiminin İyileştirilmesi Çalıştayı, ülkemizde doktora eğitimi ve öğretiminin niteliğini tartışmak bakımından önemli bir fırsattır.

Doktora Öğretiminin İyileştirilmesi Çalıştayı'na güzel sanatlar, fen, sosyal ve sağlık bilimleri alanlarındaki öğretim elemanları, yöneticiler, doktora öğrencileri, kısacası doktora öğretiminin bütün paydaşlarının katılması son derece önemlidir. Çalıştayda söz konusu paydaşlar, doktora programı açma ve öğrenci kabulü, doktora öğretim süreçleri, doktora öğretiminde danışmanlık hizmeti, doktora öğretiminde idari süreçler ile araştırma ve tez süreçleri temalarında karşılıklı görüş alışverişinde bulunma imkânı buldular. Böylelikle, doktora eğitimi ve öğretimine dair sorun alanlarının tespit edilmesi ve bunlara ilişkin çözüm önerilerinin getirilmesi, doktora eğitimi ve öğretiminin niteliğinin geliştirilmesi hususlarında yol haritasının belirlenmesinde bu çalıştay, araştırmacılar ve karar vericiler için oldukça önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır.

**Prof. Dr. Savaş Cumali EFE,
Tıp Fakültesi, İç Hastalıkları Anabilim Dalı, Harran Üniversitesi**

Türkiye’de üniversitelerde doktora öğretiminin geliştirilmesine yönelik bir toplantının düzenlenmesi ve bu toplantıda var olan sorunların gündeme getirilmesi ve çözüm arayışı; lisansüstü eğitim sistemimizde kalite artışı ile birlikte bu eğitim programlarını daha cazip hale getireceği şüphesizdir.

Bu toplantıya genel olarak sosyal, sağlık, fen ve mühendislik bilim dallarında katılım mevcuttu. Katılımcıların hem akademisyen hem de henüz doktora eğitimi alan kişilerden oluşması var olan sorunların daha iyi dile getirilmesi ve anlaşılmasını kolaylaştırmıştır.

Kendim tıp kökenli ve klinik bilimlerde çalışan bir akademisyen olarak sağlık bilimleri adına bu toplantıya katıldım.

Bizim çalışma grubunda doktora araştırmalarının kalitesi ve bu araştırmaların nasıl iyi bir yayına dönüştürüleceği üzerine etki eden faktörleri ayrı ayrı inceleyerek değerlendirmeler yaptık.

Doktora programına alım kriterleri, özellikle İngilizce dil puanının yüksek tutulması konusunda fikir birliği sağlandı.

Doktora öğrenimi gören öğrenciler için burs sağlanması ve bu burs miktarının maddi sorunları karşılayacak düzeyde tutulması ve standart miktarda olması vurgulandı.

Doktora öğrencilerine yurt dışı eğitim koşulları sağlanması hususu vurgulandı. Burada konu ile ilgili dünya çapında tanınmış kişiler ile çalışmanın, kişinin gelişimini olumlu etkileyeceği vurgulandı.

Özellikle doktora öğrencilerinin üretmiş olduğu yayınların maddi olarak ödüllendirilmesinin, doktora tez çalışmalarının kalitesinin artmasına önemli katkılar sunacaktır.

Doktora programlarının tıp fakültesi mezunları veya asistanlık eğitimi alan hekimler için cazip hale getirilmesi gerekmektedir.

Doktora tezinden üretilen yazıların sayısından çok kaliteli olmasını sağlayan veya teşvik eden bir sistem üzerinde çalışılmalıdır.

YÖK tarafından 14.02.2022 tarihinde düzenlenen “Doktora Öğretiminin İyileştirilmesi Çalıştayı” ile ilgili davet yazısı Enstitülerimize iletildiğinde tüm yöneticiler olarak büyük bir memnuniyet duyduk. Tüm Türkiye’den farklı üniversitelerden rektör ve rektör yardımcıları, enstitü müdürleri, müdür yardımcıları ve birçok öğretim üyesinin katıldığı ilk kez düzenlenen bu önemli çalıştayın açılış konuşmasını YÖK Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar yaptı. Prof. Dr. Erol Özvar, konuşmalarında doktora eğitiminin önemini vurgulayarak, gelişmiş ülkelerdeki uygulamaları paylaşarak, üniversitelerimizin dünya sıralamalarındaki yerini alabilmeleri için yapılabilecek çalışmalardan bahsetti. Daha sonra çalıştay, önceden planlanmış gruplar halinde odak grup çalışmaları şeklinde devam etti. Her grup, belirli bir tema üzerinde görüşlerini paylaşarak problemleri ve çözüm önerilerini dile getirdiler.

Özellikle öğrencilerin doktora eğitimleri sırasında danışmanlarını tercih edebilmeleri, danışmanlık yapacak öğretim üyelerinin de bazı kriterleri sağlaması gerekliliği özellikle ortaya konmuştur. Danışman öğretim üyelerinin projeler yürüten aktif araştırmacılar olması ve mevcut kaynaklar dahilinde doktora kontenjanlarının belirlenmesi önerilmiştir. Danışmanın bazı yeterliklere sahip olması gerekliliği konusunda ortak kanaate varılmıştır. Danışmanlık eğitimi almış olması, belirli sayıda öğrenciye danışmanlık yapması, araştırma konularını projelendirmesi, ulusal ve uluslararası bilimsel ağların içerisinde olması ve öğrencilerini de bu ağlara dahil etmesi, danışmanlık yaptığı öğrenciler ile düzenli çalışmalar yapması, öğrencilere gelecek kariyerleri ile ilgili yol göstermesi de danışmandan beklenen önemli desteklerdir. Öğrencilerin ders ve tez konuları seçimlerinde yol göstermesi, disiplinlerarası ve uluslararası çalışmalara açık, öğrencileri ile güçlü bir iletişim kurabilen, öğrencilerine liderlik edebilen bir yapıda olması, öğrencinin danışmanı ile iyi bir iletişim kurmasını ve öğrenci ile danışman arasında güçlü bir bağ kurulmasını sağlayacağı değerlendirilmiştir.

Doktora öğrencilerine araştırma yeterliliğinin kazandırılması için, danışmanın, doktora öğrencilerini bilimsel toplantı, eğitim, kongre, çalıştay gibi etkinliklere katılımları konusunda desteklemesi, doktora tezinden kaliteli yayınlar yapması için ona destek olması, aktarılabilir beceriler dersleri gibi önemli dersleri ve mesleki yaşantısında ihtiyaç duyabileceği sertifika eğitimlerini almasını sağlaması, mümkünse uluslararası bir deneyime sahip olması için desteklemesi ve yol göstermesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Doktora araştırmaları, ülkelerin refah seviyesini yükseltecek ve ülkeleri ileri taşıyacak en güçlü kaynaklardan biridir ancak doktora araştırmacılarının, araştırma süreleri boyunca ve sonrasında ihtiyaç duydukları araştırma altyapısı ve gereken maddi desteklerin tam olarak sağlanması oldukça büyük önem taşımaktadır. Doktora Burs Programlarının program bitiminde istihdam için olanak sunması, doktora eğitimi süresince de tam zamanlı burs sağlanması, özellikle ülkemizde öncelikli alanlarda araştırma yapan YK 100/2000 doktora bursiyerlerinin alanlarında araştırma yapmaları ve gerekli tüm desteklerin sağlanması, sosyal güvenlik hizmetlerinin de bu kapsamda yer alması, öncelikli istihdam sağlanması'nın önemli olduğu değerlendirilmektedir. Doktora ğrencilerine, yayın, proje, kongre, eğitim gibi faaliyetlerinde akademik teşvik imkanlarının arttırılması, uluslararası kaynakların güçlendirilmesi ve disiplinler-arası çalışmaların arttırılması, doktora eğitiminin iyileştirilmesi için gerekli olan en önemli düzenlemeler olduğu, tüm katılımcılar tarafından ortak olarak değerlendirilmiştir.

İlk defa düzenlenmiş olan ve çok değerli katılımcıların görüşlerini paylaştığı bu çalıştayın, ülkemiz doktora eğitimi ve öğretiminin iyileştirilmesine çok önemli bir katkı sunacağı öngörülmektedir.

Öncelikle, Türkiye’de üniversitelerimizde doktora öğretiminin iyileştirilmesine yönelik bir çalıştayın düzenlenmesi lisansüstü eğitim sistemimizde görülen problemlerin belirlenmesi ve kalitenin iyileştirilmesi konusunda YÖK’ün girişimde bulunması, üniversite yönetimleri ve akademik camiada heyecan yaratmıştır. Uzun yıllardır üniversitelerimizde doktora programlarının sayılarının artırılması konusunda çalışmalar yapılırken doktora öğreniminin kalitesinin artırılması ya da iyileştirilmesi konusunda bir girişimde bulunulmamıştı. Çalışmaya katılan paydaşların çok isabetli seçilmiş olduğu kanaatindeyim. Farklı devlet ve vakıf üniversitelerini temsilen rektörler, farklı bilim dallarında enstitü müdürleri, doktora tez danışmanlıkları yapan akademisyenler ve doktora öğrencileri davet edilmişti. Çalıştayda sosyal, sağlık, fen ve güzel sanatlar dallarında doktora öğrenim kalitesinin artırılması konusunda var olan sorunların belirlenmesi ve çözüm önerilerinin sunulması konusunda çalışma grupları oluşturulmuştu. Her çalışma grubunun içerisinde yönetici, akademisyen ve öğrenci temsilcileri bulunmaktaydı. Ben, fen ve mühendislik bilimlerinde doktora araştırmalarının iyileştirilmesi ile ilgili çalışma grubunda görev almıştım.

Bizim çalışma grubunda fen ve mühendislik disiplinlerinde doktora araştırmalarının kalitesi üzerine etki eden faktörleri ayrı ayrı inceleyerek değerlendirmeler yaptık. Doktora programlarına kabul kriterlerinin, özellikle İngilizce eğitim veren kurumlarda doktora dil kriterlerinin yükseltilmesinin çok önemli ve gerekli olduğu vurgulandı.

Yarı zamanlı çalışan doktora öğrencilerinin öğrenim kalitesi tam zamanlılara göre düşük oluyor. Tam zamanlı doktora öğrencilerinin sayılarının artırılması gereklidir. Bu nedenle doktora öğrencilerine yönelik burs sayılarının artırılması önerilmiştir.

Eğitim kurumlarında aynı sorumlulukları taşıyan farklı kurum ve projelerden eşit olmayan bursları alan doktora öğrencileri arasındaki huzursuzluklar yaşanmaktadır. Bu durum araştırmanın kalitesini olumsuz etkilemektedir. YÖK tarafından araştırmada öncelikli alanlarda öngörülen sayılarda doktora öğrencilerine burs verilmesi için üniversitelerin teşvik edilmesi önerilmiştir. Doktora öğrencilerine verilen burs miktarlarındaki farklılıklar ortadan kaldırılmalı ve doktora burs ücretleri TÜBİTAK 1001 projelerindeki burs rakamları veya asgari geçim ücretleri dikkate alınarak ayarlanmalıdır.

Doktora derslerinin sayısı ve niteliği doktora araştırmalarının kalitesini etkilemektedir. Ulusal ve uluslararası üniversitelerde görev yapan ve bilim dünyasında kendini ispatlamış bilim insanları tarafından verilen derslerin YÖK tarafından organize edilerek bütün üniversitelerdeki doktora öğrencilerinin hizmetine çevrimiçi sunulması araştırma kalitesini artıracaktır.

Üniversitelerde doktora tez araştırma konularının belirlenmesinde YÖK Gelecek Projesi ve TÜBİTAK (Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu) Öncelikli Alan ve Yenilik Konularının rehber olarak alınması önerilmelidir. Bu konularda tez yapan öğrencilere burs verilmelidir.

Doktora öğrencilerinin eğitim ve araştırma faaliyetlerini değerlendiren ve ödüllendiren mekanizmaların kurulması doktora öğrencilerinin motivasyonu, başarısı ve Ar-Ge kalitesine önemli katkılar sunacaktır.

Doktora tez çalışmaları için jüri üyelerinin belirlenmesinde YÖK'ün doçentlik jüri belirlenmesinde kullanılan akademisyen bilgi sisteminin üniversitelere açılması ve kullanılma zorunluluğu getirilmesi önerilmiştir. Savunma sektörünü ilgilendiren ve patent başvurusu yapılan tez çalışmaları dışında kalan konularda doktora tezini tamamlayan öğrencilerin mezuniyetten önce tez çalışmalarını Q1 ve Q2 dergilerinde yayınlamaları teşvik edilmelidir.

Doktora programlarının açılmasında aranan kriterlerin değiştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekir. Örneğin, Disiplinler arası doktora programlarının açılması için alanında uzmanlığı bulunan en az 7-8 kadrolu öğretim üyesinin bulunması zorunlu olmalıdır.

Sağlık, fen ve mühendislik bilimlerindeki doktora programlarının açılması için kritik araştırma altyapısının olup olmadığının sorgulanması sonucu karar verilmesinin doktora araştırmalarına önemli katkılar sağlayacağı kanaati çalışma üyeleri tarafından paylaşılmıştır.

**Doç. Dr. Mehmet Şükrü BELLİBAŞ,
Eğitim Fakültesi, Adıyaman Üniversitesi**

Ülkemizde geçtiğimiz 15 yıl içerisinde yükseköğretime yapılan yatırımlar beşeri sermayenin geliştirilmesi adına büyük önem arz etmektedir. Açılan çok sayıdaki üniversiteye ek olarak doktora programları ve bu programlardan mezun olanların sayılarında da büyük artışlar meydana gelmiştir. Ancak bilindiği üzere Tanzimat'tan başlayarak günümüze kadar beşeri sermayenin geliştirilmesi için çok farklı alanlarda çeşitli eğitim reformlarının ana odağı, dönemin şartlarına uygun olarak niceliği artırmak olmuştur. Niceliğin artırılması elbette önemlidir ancak nitelik mevcut beşeri sermayenin etki gücü açısından çok daha büyük bir öneme sahiptir. Bu açıdan bakıldığında 14 Şubat 2022 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Beytepe kampüsünde gerçekleştirilen "doktora öğretimini iyileştirilmesi" çalıştayı anlamlıdır. Tarihimiz boyunca eğitimde nicelik ön plana çıkmışken, niteliğin artırılmasına yönelik bir çalışmanın gerçekleştiriliyor olmasının beni oldukça heyecanlandırdığını söylemeliyim.

Çalıştay açılışında konuşan YÖK Başkanı Prof. Dr. Erol Özvar, gelişmiş ülkelerden istatistikler vererek, Türkiye'de doktoralı birey sayısının bu ülkelerin gerisinde kaldığını ve bu farkın kapanması adına doktora programlarının sayılarının artırılması gerektiğini ifade etti. Mevcut programların sayı bakımından yetersiz olması elbette

ki önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir. Sayın Başkan'ın bütünleşik doktora programlarının yaygınlaştırılması gerektiğine yönelik açıklaması da nicelik sorununun çözümünde atılacak bir adım olarak düşünülebilir. Ancak benim için asıl önemli olan kalite vurgusuydu. Başkanın açılış konuşmasından hareketle, bu ihtiyaca paralel olarak, mevcut programların iyileştirilmesi, tez yazım kılavuzlarının güncellenmesi ve mezunlarının takip edilmesi gibi kalite konusunda YÖK'ün atmayı planladığı adımların ilerleyen günlerde karşımıza çıkacağını düşünüyorum.

YÖK orta ve uzun vadede ebetteki doktora programlarının ve bu programlardan mezun olanların sayısını arttırmaya yönelik girişimlerde bulunacaktır. Ancak, yapılan çalışmaya baktığımızda buradaki temel amacın nicelikten ziyade nitelik olduğu görülüyor. Çalıştayda, sosyal bilimler, güzel sanatlar ve sağlık bilimleri alanlarına ayrılmış ve her alandan farklı komisyonlar oluşturulmuştu. Her komisyonun ise farklı bir odağının olduğu göze çarpıyor. Bunlar, "Program Açma ve Öğrenci Kabulü", "Öğretim süreçleri", "Danışmanlık", "İdari Süreçler" ve "Araştırma ve Tez Süreci" konularını içermektedir. Bu yönüyle bakıldığında tüm alanlarda daha nitelikli öğrencilerin doktora programlarına kabul edilmesi, kabul edilen öğrencilerin daha nitelikli dersler almalarının sağlanması ve nihayet öğrencileri araştırma becerilerini geliştirerek daha güçlü tezler yazılması konularının stratejik hedefler olarak ele alındığı söylenebilir.

Gerek alıştayın hemen öncesinde gerekse de alıştay süresince gerçekleşen dinlenme aralarında görüşme ve tartışma fırsatı bulduğum katılımcıların çok farklı üniversitelerden gelen farklı unvanlara veya pozisyonlara sahip bireylerden olduğunu gözlemledim. Bu çeşitliliğin ilgili komisyonlara da yansıdağını söyleyebilirim. Örneğin benim de yesi bulunduğum sosyal bilimler alanında doktora ders süreçlerinin iyileştirilmesi komisyonu doktora öğrencileri ile birlikte araştırma görevlisi, doktor ğretim yesi, doçent ve profesör gibi farklı unvanlara sahip katılımcılardan oluşmaktaydı. Bununla birlikte komisyondaki katılımcılar arasında enstitü müdürlüğü ve bölüm başkanlığı gibi pozisyonlarda çalışan akademisyenler de bulunmaktaydı. Katılımcı profilinin bu denli çeşitli olmasının, tartışmaların kapsam ve niteliğine de yansıdağını söylemem gerekir. Bir taraftan derse giren ve danışmanlık yapan ğretim üyelerinin bakış aırlarını yansıtan akademisyenler; diğer taraftan öğrencilerin ihtiyaç ve endişelerine vurgu yapan doktora öğrencileri; ve bir başka taraftan alınacak potansiyel kararların niversite özerkliği ve yönetmelikler açısından değerlendirilmesini sağlayan enstitü müdürleri ve bölüm başkanları yapılan tartışmaların sadece daha nitelikli ve nispeten radikal olmasını sağlamamış aynı zamanda sağlam temeller üzerinde kurgulanmasına da destek vermiştir.

Üyesi olduğum komisyonda “androgojik formasyona uygun ders işlenmesi, öğrenci değerlendirmesinde kullanılan ölçme ve değerlendirme araç ve tekniklerinin çeşitlendirilmesi, nicel ve nitel araştırma yöntemleri derslerinin sayısının artırılması, akademisyenlerin ders yüklerinin azaltılması” gibi konular gündeme geldi ve tartışıldı. Diğer komisyonlarda nelerin tartışıldığını bilmem pek mümkün değil ancak zaman zaman şahit olduğum yükselen sesler ve artan tansiyon çok farklı düşüncelerin rahatlıkla tartışılabilirdiğinin bir göstergesi olabilir. Bu nedenle çalıştay komisyonlarınca alınan kararların YÖK tarafından yayınlanmasını sabırsızlıkla bekliyorum.

Sonuç olarak, 14 Şubat'ta gerçekleştirilen çalıştayda doktora öğretiminin iyileştirilmesi ile başlayan nitelik tartışmalarının yükseköğretimin geliştirilmesi için önemli bir adım olarak görüyorum. Bununla birlikte kalite tartışmalarının yükseköğretimdeki diğer alanlara da yayılarak devam etmesi gerektiğini düşünüyorum.

Prof. Dr. Hasan BOZGEYİKLİ,
Eğitim Fakültesi, Selçuk Üniversitesi

Bir ülkenin kalkınması, daha müreffeh ve demokratik bir ülke olarak sağlam bir şekilde ayakları üzerinde durabilmesi için ülkenin beşerî sermayesinin niteliğinin artırılması gerekliliği tartışmasız kabul gören görüşlerin başında gelmektedir. Bilgi çağı olarak ifade edilen günümüzde bilgi üretme, yayma, araştırma ve inovasyon çalışmaları ile bilim insanları yetiştirme bir ülkenin sürdürülebilir kalkınması için olmazsa olmazların başında geliyor. Bu açıdan doktora eğitime hem gelecek nesilleri eğitecek akademisyenlerin yetiştirilmesi ve hem de özel sektörün ihtiyacı olan nitelikli insan gücünün sağlanması açısından kritik bir anlam yüklenmekte. Son dönemde özel sektörde doktoralı personele olan talebin artmış olması geleneksel olarak akademisyen olmak isteyenlerin başvurduğu doktora programlarının önemini daha da artırmış ve mevcut programların hem nicelik hem de nitelik açısından geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. YÖK tarafından düzenlenen doktora öğretiminin iyileştirilmesi çalıştay da bu ihtiyaca cevap verebilmek adına düzenlenen bir faaliyet olarak ele alınabilir.

Çalıştay hem doktora öğretiminin iyileştirilmesi konusuna özel bir odaklanma imkânı sunması, hem de gün boyunca tüm katılımcıların süreçteki sorunlar ve potansiyel çözümlerle ilgili görüşlerini paylaşmaları açısından oldukça güzel bir

ortam sağladı. Çalıştayda program açma ve öğrenci kabulü, öğretim süreçleri, danışmanlık, idari süreçler ve araştırma tez süreci gibi ana başlıklar altında doktora sürecinin tüm boyutlarına ilişkin birçok konu yapılan oturumlarda ele alındı. Bu çalıştayın daha önce katıldığım çalıştaylardan temel farkı, düzenleyenler tarafından daha önce tespit edilen çözümlerin dayatılarak tartışmaların bu dayatmalar çerçevesinde yapılması yerine doktora sürecinin tüm boyutlarında sözü olan herkesin görüşlerinin rahatlıkla ifade edebileceği bir mantıkla kurgulanmış olmasıydı. Nitekim bu kurgu çalıştayın başlığında da kendisini açıkça hissettirmekteydi. Çalıştay başlığında “iyileştirilmesi” ifadesinin kullanılması çok önemli. Zira bu ifade, çalıştayın düzenlenmesinde mevcut doktora öğretiminin külliyen yanlış veya aksine çok doğru olduğu şeklindeki statükocu bir tutum yerine ortada çeşitli sorunları olan ve iyileştirilmesi için bir şeyler yapılması gereken bir duruma ilişkin olumsuzluk içeriyor. Nitekim gerek açılış konuşması ve gerekse yapılan çalışma grubu oturumlarında bu olumsal bakış açısının hâkim olduğu kanaati oluştu bende. En azından katıldığım sosyal bilimlerde araştırma ve tez süreci çalışma grubunda durum böyleydi.

Gerek öğrenci gerekse danışman olarak yer aldığım doktora öğretiminde öğrenciyken yaşadığım sorunların büyük bir bölümünün halen devam etmekte olduğunu görmek her ne kadar umut kırıcı olsa da katıldığım çalışma grubundaki katılımcılarının sorunların çözümü hususunda getirdikleri öneriler ve ortaya koydukları çaba oldukça cesaret vericiydi. Özellikle doktora öğretimine ilişkin genel bir sistem değişikliği yerine mevcut sistemde yapılacak küçük dokunuşların önemli etkiler yaratacağına ilişkin düşüncelerimin diğer katılımcılar tarafından destek görmesi beni ayrıca mutlu etti.

Sonuç olarak ülkenin kalkınmasında sürdürülebilirliğin sağlanması açısından doktora mezun sayılarının artırılmasına olan ihtiyacın yanı sıra mezunların istenen niteliklere sahip olması en önemli hususların başında geliyor. Bu kapsamda ihtiyacımız olan şey ülkemizdeki araştırma kültürünü geliştirmek ve doktora eğitimi sonucunda elde edilen unvanın sahibine bir üstünlük değil yetkinlik kazandırdığı bir yapı oluşturmak. Bunun içinde mevcut doktora öğrencileri ve doktora adaylarının kariyer gelişimini iyileştirecek olumlu yöndeki değişimleri sağlamak gerekmektedir. Bu yaklaşımın ülkemizin beşerî sermayesinin geliştirilmesine önemli katkılar sağlayacağı muhakkak.

Dr. Murat ÖZDAMAR,
Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi,
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi

Doktora programı, tam manasıyla “yeni” bir düşüncenin, orijinal ve bağımsız bir şekilde ispatının yapıldığı ortamdır. Bu bağlamda, yapılan çalışmanın kendisine has, özgün bir yapı taşıyor olması, yapılan çalışmanın ve sonunda ortaya konan sonucun en önemli özelliklerinden bir tanesidir.

Bu yapı içerisinde yer alan idari süreçler, doktora programının kesintisiz, düzgün ve uygun bir şekilde devam edebilmesi için önemli bir noktaya sahiptir. Program, bünyesinde sahip olduğu kurallar ve süreçler ile yapılan araştırmaların uygunluğuna, geçerliliğine ve doğruluğuna dair ispatların en uygun şekilde ortaya konabilmesi için gerekli ortamı sağlayabilmek amacını taşımaktadır.

İşte bu anlayış ile yola çıkıldığında;

Üniversitelerimizde bulunan ana sanat ve anabilim dallarının adlarının net bir biçimde belirlenmesi, bağlı buldukları enstitülerinin isimlerinin belirlenmesi, kesinleşmesi ve standartlaşması gereklidir. Böylece tüm üniversitelerimizde, yapılan çalışmalar, aynı yapıya sahip ortamlarda ortaya konarak değerlendirilme fırsatına sahip olacaklardır.

Lisansüstü eğitim ve doktora programlarında, sanat ile ilgili uygulama yapan bölümler bünyesinde, ortaya konan sanat eserlerinin yanı sıra, “tez/rapor” çerçevesinde bir metin hazırlanması gereklidir. Böylece akademik ortamda üzerine çalışılmış olan olguların değerlendirilmiş, doğrulanmış, ispatlanmış olduğu net bir biçimde görülecek olması ile birlikte, akademik ortam içerisinde ortaya konulan ürün ile normal yaşantı içerisinde oluşturulan ürün arasındaki fark somut olarak belgelenmiş olacaktır.

Doktora programları bünyesinde ortaya konulan uygulama ve metinlerin, gelişmiş dijital teknolojiler ile bulunur ve görünür kılınması yönünde yeni bir bilgi ve belge bankası oluşturulması; günümüzde herhangi bir yazılı metine ulaşılabildiği gibi, görsel ürünlere de aynı şekilde ulaşılabilmesi sağlanmalıdır. Böylece yapılan görsel çalışmaların, yapılacak yeni çalışmalara dair kaynak olabilmesi ya da tekrarının yapılmaması sağlanabilmelidir.

Arşive alınan tezlerin içerisinde bulunan eserlerin, seslerin ve tasarımların izlenebilir, dinlenebilir olması gerekmektedir. Bu çerçevede, ortaya konulan her sonucun, üretimin, yeniliğin dijital ortamda görülebilmesi ve paylaşılabilmesi gerekmektedir. Böylece gelecek nesillere, örnek ve referans başvurularında kaynak niteliği taşıyacaktır.

Ortaya konacak sanat eserinin yanı sıra oluşturulacak olan araştırma, öneri ve sonuçların yazılı olarak değerlendirildiği tezin/raporun varlığı ile sanatta yeterlik programı ve doktora programı arasındaki farkın ortadan kaldırılması ve her ikisinin de doktora programı olarak nitelendirilmesi; rapor/tez bünyesinde beklenen özelliklerin gözden geçirilerek standardize edilmesi düşünülebilir.

Sanat bazlı doktora/sanatta yeterlilik programları çerçevesinde, kabul standartlarının düzenlenmesi ve bu bağlamda, programların yapısına bağlı olarak, giriş/kabul sınavlarının yapısının, konu olan bilim dalına/dallarına özgü bir şekilde hazırlanması düşünülebilir.

Bugün üniversitelerimizde yürütülmekte olan tüm sanatta yeterlilik programları içerisinde "Tez İzleme Süreci" nin işletilmesinin düşünülmesi ile, yapılan çalışmalara dair takibin, önerinin, yönlendirmenin ve değerlendirmenin önü açılabilir.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ile, üniversiteler bünyesinde, yürütülen programlar arasında düzenli iletişimi sağlayacak komisyonların oluşturulması ve belli zaman aralıkları ile, düzenli paylaşımların yapılması, programların karşı karşıya kaldıkları durumların değerlendirilmeleri düşünülmelidir. Böylece, günümüze kadar yaşananlar ve yapılmış olanlar ile, ilgili gerekli önerilerin ortaya konması ve paylaşılması sağlanabilir.

İşte bu bağlamda, yapılacak her türlü yapıcı yenilik, doktora programları bünyesinde ortaya konacak çalışmaları daha ileriye taşımamıza; kamu yararını ve gelişmeyi göz önünde bulundurarak araştırmaya, incelemeye ve değerlendirmeye yardımcı olacaktır.

Gerçekçi bir şekilde yapılan her yenilik, daha ileriye yönelik atılan adımların başlangıcı olacaktır.

**Kadir Oğuzhan SOYLU,
Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi**

“ Çalıştayda hem enstitülerin idari sıkıntılarına dair hem de öğrencilerin tez, yayın, yeterlilik sınavı, burs gibi çeşitli konularda sıkıntılarıyla ilgili tartışma ve görüş bildirme şansımız oldu. Ben de başka yerlerden gelen kişilerin belirttiği sıkıntılar sayesinde eksikliklerden haberdar olma ve farkında olma fırsatı buldum. Belirtilen görüşler de değerlendirmeye alınırsa ve gerekli adımlar atılırsa bu çalıştayın oldukça etkili olacağı görüşündeyim. ”

**Figen ŞENGÜL,
Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi**

“ Doktora öğretiminde niteliğin artırılması ve niceliğin azaltılmasının oldukça önem arz ettiği konusuna katıldığımı belirtmek isterim. Benzer şekilde bölümde kalitenin artırılmasına yönelik yapılan diğer tespitlerin (öğretim üyelerinin ders saatlerinin iyileştirilmesi uzmanlık alanlarının görev yaptığı lisans programı alanında olması, disiplinler arası öğrenci kabulü vb.) doktora öğretiminin iyileştirilmesine katkı sağlayacağını düşünmekteyim. Çalıştayın gerek öğretim üyeleri, gerekse öğrencilerin önerilerinin dinlemesi konusunda oldukça verimli geçtiğini ve bu hususta önemli tespitler yapılarak önerilerin sunulduğunu belirtmek isterim. Katılımcı olarak davet edildiğimiz için Sayın YÖK Başkanımıza, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesine, katkısı ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Saygılarımla. ”

DOKTORA ÖĞRETİMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ ÇALIŞTAYI

Adres:

Üniversiteler Mh., 1600. Cad.
No:10, 06800 Çankaya / ANKARA

Telefon:

+90(312)298-7000